

Agroresursu un
ekonomikas
institūts

EIROPAS SAVIENĪBA
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS
Eiropas Lauksaimniecības fonds
lauku attīstībai

Ziņojums
Lauku attīstības programmas 2014-2020
novērtēšanas ietvaros
Bioloģiskās lauksaimniecības situācijas
analīze un SVID

Atskaiti iesniedza :

.....
Elita Benga

AREI Lauku attīstības novērtēšanas daļas vadītāja

2022. gada decembris

Saturs

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI	3
1. KOPSAVILKUMS.....	4
2. DARBA SATURS.....	5
3. IZMANTOTIE/APKOPOTIE DATI UN IZVĒLĒTĀS METODEDES	6
4. BIOĻĢISKĀS LAUKSAIMNIECĪBAS (BL) EKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS	8
4.1. BL saimniecību (BLS) raksturojums.....	8
4.1.1 Saimniecību skaits un tā dinamika	8
4.1.2 BL platības un to izmaiņas	8
4.1.3 BL lieluma struktūras dinamika pēc standarta izlaides	9
4.1.4 Reģionālais dalījums	10
4.1.5 Kopsavilkums	12
4.2. BL analīze pa nozarēm	13
4.2.1 Augkopība	13
4.2.2 BL lopkopība	16
4.2.3 BL produkcijas vērtība	18
4.2.4 Sertificēto bioloģisko pārstrādes uzņēmumu skaits un pārstrādes apjomi	19
4.2.5 Kopsavilkums	20
4.3. Konvencionālo un bioloģisko saimniecību salīdzinājums	21
4.3.1 Saimniecības rādītāju salīdzinājums.....	22
4.3.2 Relatīvo rādītāju analīze	23
4.3.3 Kopsavilkums	26
4.4. Bioloģiskās produkcijas tirgus attīstības apskats	27
4.4.1 Latvijas tirgus raksturojums	27
4.4.2 Līdzšinējā situācija ES	31
4.4.3 Bioloģiskās produkcijas apjomu prognozes	33
4.4.4 Kopsavilkums	37
5. SVID ELEMENTI	39
5.1. Stiprās puses	39
5.2. Vājās puses	40
5.3. Iespējas	41
5.4. Draudi	41
5.5. Kopsavilkums	42

LIETOTIE SAĪSINĀJUMI

AREI – Agroresursu un ekonomikas institūts
BL – bioloģiskā lauksaimniecība
BLA – bioloģiskās lauksaimniecības atbalsts
BLS – bioloģiskās lauksaimniecības saimniecība
CSP – Centrālā statistikas pārvalde
EIS – elektronisko iepirkumu sistēma
ES – Eiropas Savienība
FAO – pārtikas un lauksaimniecības organizācija
IKP – iekšzemes kopprodukts
KL – konvencionālā lauksaimniecība
KLS – konvencionālās lauksaimniecības saimniecība
LAD – Lauku atbalsta dienests
LAND – Lauku attīstības novērtēšanas daļa
LBLA – Latvijas Bioloģiskās lauksaimniecības asociācija
LDC – lauksaimniecības datu centrs
LDV – lauksaimniecības darba vienība
LIZ – lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LLKC – Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
SEG – siltumnīcefekta gāzes
SI – standarta izlaide
SUDAT – Latvijas lauku saimniecību uzskaites datu tīkls
SVID – stipro un vājo pušu, iespēju un draudu analīze
VRAA – Valsts reģionālās attīstības aģentūra
ZPI – zaļais publiskais iepirkums

1. KOPSAVILKUMS

Izmantojot pieejamos datus no Latvijas un starptautiskiem avotiem, ir veikta bioloģiskās lauksaimniecības (BL) nozares situācijas analīze Latvijā un ES, izpētītas pēdējo gadu tendences, kā arī prognozētas bioloģiskās pārtikas tirgus attīstības. Bioloģiskās lauku saimniecību (BLS) skaits veido 6% no visām saimniecībām un šim īpatsvaram ir tendence augt, tās apsaimnieko vairāk kā 16% no Latvijas izmantotā LIZ. BLS ir uzskatāmas par tirgus orientētām saimniecībām lielākā mērā nekā konvencionālās saimniecības. BLS apsaimnieko lielākas platības augkopībā, tiek audzēts lielāks lauksaimniecības dzīvnieku skaits, notiek pāreja no lopkopības uz augkopību ar uzsvāri uz graudkopību. BL produkcijas kopējais apjoms un vērtība pieaug, atsevišķos produktos sasniedzot būtisku īpatsvaru – medus, augļi un ogas, piens, griķi, pākšaugi. Tomēr zemāka ražība, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību, joprojām ir būtiska problēma. Bioloģiskās un konvencionālās produkcijas cenas starpība daudziem produktiem sāk samazināties, kas kopā ar zemāku ražību samazina BLS ienākumus un padara tos mazāk konkurētspējīgus, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību. Visu specializāciju saimniecību vidū pašreiz visvājākos rezultātus demonstrē laukopības BLS.

Bioloģiskās produkcijas tirgus Latvijā ilgtermiņā attīstīsies – atkarībā no izvēlēta modeļa 2 - 3 reizes, salīdzinot ar 2019. gada līmeni. Pašreiz aptuveni puse no bioloģiskās produkcijas tiek eksportēta, šie apjomi pieaugs arī turpmāk. Liels potenciāls ir inovatīviem produktiem, kas orientēti uz veģetāriešiem un vegāniem, jo tāds ir tirgus pieprasījums.

Sadarbībā ar nozares pārstāvjiem un ekspertiem ir definēts nozares attīstības mērķis laika periodam līdz 2030. gadam, tā sasniegšanu raksturojošie rezultātīvie rādītāji un veikta SVID analīze. Pie stiprajām pusēm var izcelt to, ka BLS darbojas un atbalsta vidēji gados jaunāki cilvēki, un saimniekošanas veids balstīts uz kopīgām vērtībām un videi draudzīgs, kas nodrošina nozares ilgtspēju un sabiedrības atbalstu. Vājās puses pamatā saistās ar zināšanām un to apgūšanu. Pie iespējām minamas BL produkcijas tirgus attīstības tendences pasaulē un ES definētā politiskā griba un attīstības mērķi, bet pie draudiem - politiskās vadības nespēja vienoties par sabalansētu ilgtermiņa attīstību (konvencionālais un BL saimniekošanas veids).

Darbu sagatavoja Agrolesursu un ekonomikas institūta (AREI) Bioekonomikas nodaļas, Lauku attīstības novērtēšanas daļas (LAND) piesaistītais eksperts A.Lismanis, pētnieki A.Vēveris un L.Aleksejevu, daļas vad. E.Bengas vadībā.

2. DARBA SATURS

Darba mērķis ir izpētīt esošo situāciju bioloģiskajā lauksaimniecībā (BL)(2015-2021) un definēt SVID elementus.

Darba izpildei noteikti sekojoši *darba uzdevumi*:

- 1) apkopot pieejamo statistikas un citu avotu informāciju atbilstoši pētījuma vajadzībām par BL;
- 2) veikt iegūto datu analīzi, t.sk.:
 - a. nozares līmenī;
 - b. reģionālajā griezumā;
 - c. sektorālā griezumā;
 - d. bioloģiskās un konvencionālās saimniekošanas salīdzinājumu.
- 3) apkopot un analizēt bioloģiskās pārtikas tirgus attīstības tendences 10-20 gadiem;
- 4) prezentēt sākotnējos analīzes datus fokusa grupai (BL nozares pārstāvjiem);
- 5) fokusa grupas ietvaros organizēt un vadīt SVID elementu definēšanas diskusiju;
- 6) apkopot fokusa grupas ietvaros iegūto informāciju, ieteikumus un iebildumus, izvērtēt tos un veikt nepieciešamās korekcijas pētījumā;

Pētījums kopumā tika izstrādāts atbilstoši iepriekš definētam mērķim, veicot nelielas korekcijas ņemot vērā datu pieejamību, kas aprakstīta plašāk 3.nodaļā.

3. IZMANTOTIE/APKOPOTIE DATI UN IZVĒLĒTĀS METODEDES

Bioloģiskās lauksaimniecības analīzei nozares līmenī un reģionālajā griezumā tika izmantoti galvenokārt CSP un LDC dati. CSP lauksaimniecības apsekojuma dati tika ņemti par pamatu BL izplatības dinamikas un BLS vidējā lieluma (platība un ekonomiskais lielums) dinamikai. Savukārt LDC dati nodrošināja izejas informāciju produktu grupu griezumā – gan sējumu platības/dzīvnieku skaitu, gan iegūtās produkcijas fizisko apjomu un vērtību. Starptautiskiem salīdzinājumiem tika izmantoti Eurostat un citu avotu dati, kas ir minēti atskaites tekstā.

Analīze sektorālā griezumā un KLS/BLS salīdzinājums veikts, balstoties uz SUDAT datiem, kas pamatojas uz atbilstoši metodoloģijai atlasīto saimniecību kopas. Šī kopa neietver sevī ekonomiski nelielas saimniecības (ar SI zem EUR 4000), kas veido nozares būtisku daļu, īpaši KL gadījumā. Līdz ar to iegūtie rādītāji ir tikai daļēji attiecināmi uz nozari kopumā un sniedz priekšstatu par ekonomiski aktīvākām saimniecībām.

Tāpat SUDAT izlases ierobežotā apjoma dēļ trūkst reprezentatīvi rādītāji par mazāk izplatītiem specializācijas virzieniem, tāpēc sākotnēji iecerēto 6 specializāciju vietā analizētas tika 4 – piena lopkopības, ganību mājlopu, laukkopības un jauktas specializācijas saimniecības, kas BL gadījumā veido 94% no visām saimniecībām.

Bioloģiskās pārtikas patēriņa tendences un prognozes tika analizētas, balstoties uz FAO un Agnece BIO datiem, papildinot to ar autoru veiktām prognozēm. Latvijas tirgus situācijas raksturošanai ir izmantoti arī L.Aļeksejevas promocijas darba rezultāti, kas pamatojas uz veikto aptauju rezultātiem.

SVID analīze tika veikta, organizējot un vadot fokusa grupas darbību. Ņemot vērā reālus apstākļus – BL saimnieku iespējas un atsaucību, kā arī grūtības sadalīt dalībnieku saimniecības pēc specializācijas, tika organizēta viena kopīga fokusa grupa, kuras ietvaros nozares pārstāvji formulēja SVID elementus pēc *World Cafe* metodes. Notikušas diskusijas ar nozarē strādājošiem ekspertiem un pētniekiem.

Visi iegūtie rezultāti tika apobēti ar nozares dalībniekiem, kā arī LLKC un AREI ekspertiem, nepieciešamības gadījumā pētījumā ir veikti papildinājumi un precizējumi.

Pētījumā izmantoti dažādi informācijas avoti, no kuriem nozīmīgākie ir Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes un EUROSTAT, Lauksaimniecības datu centra, SUDAT, FAO un Agnece BIO datu bāzēs pieejamie dati.

Bioloģiskās lauksaimniecības analīzei nozares līmenī un reģionālajā griezumā tika izmantoti CSP un LDC dati. CSP lauksaimniecības apsekojuma dati tika ņemti par pamatu BL izplatības dinamikas un BLS vidējā lieluma (platība un ekonomiskais lielums) dinamikai. Savukārt LDC datu bāzes nodrošināja pirmdatus produktu grupu griezumā – gan sējumu platības/dzīvnieku skaitu, gan iegūtās produkcijas fizisko apjomu un vērtību. Starptautiskiem salīdzinājumiem tika izmantoti Eurostat un citu avotu dati, kas ir minēti atskaites tekstā.

Analīze sektorālā griezumā un KLS/BLS salīdzinājums veikts, balstoties uz SUDAT datiem, kas pamatojas uz atbilstoši metodoloģijai atlasīto saimniecību kopas. Šī kopa neietver sevī ekonomiski nelielas saimniecības (ar SI zem EUR 4000), kas veido nozares būtisku daļu, īpaši KL gadījumā. Līdz ar to iegūtie rādītāji ir tikai daļēji attiecināmi uz nozari kopumā un sniedz priekšstatu par ekonomiski aktīvākām saimniecībām.

Informācijas ieguvei izmantotas socioloģisko pētījumu un statistikas pētījumu metodes – statistikas datu apkopošana un grupēšana, dokumentu analīze, kā arī ekspertu (fokusa grupu) aptaujas.

Lai raksturotu nozari, noteiktu līdzšinējās attīstības dinamiku un sakarības, izmantota laikrindu analīze, tendenču analīze, struktūras analīze, salīdzinošās analīzes metode, produktivitātes un vidējo rādītāju aprēķināšana un analīze, pielietojot loģiski konstruktīvo un grafisko analīzes metodes rezultātu vizualizācijai.

ES bioloģiskās produkcijas patēriņa un tirgus apjoma izmaiņu modelēšanai izmantotas ekonometrijas metodes, tostarp lineārā trenda modelis un dispersiju analīze, lai novērtētu iespējamo IKP pieauguma un bioloģiskās pārtikas patēriņa sakarību būtiskumu.

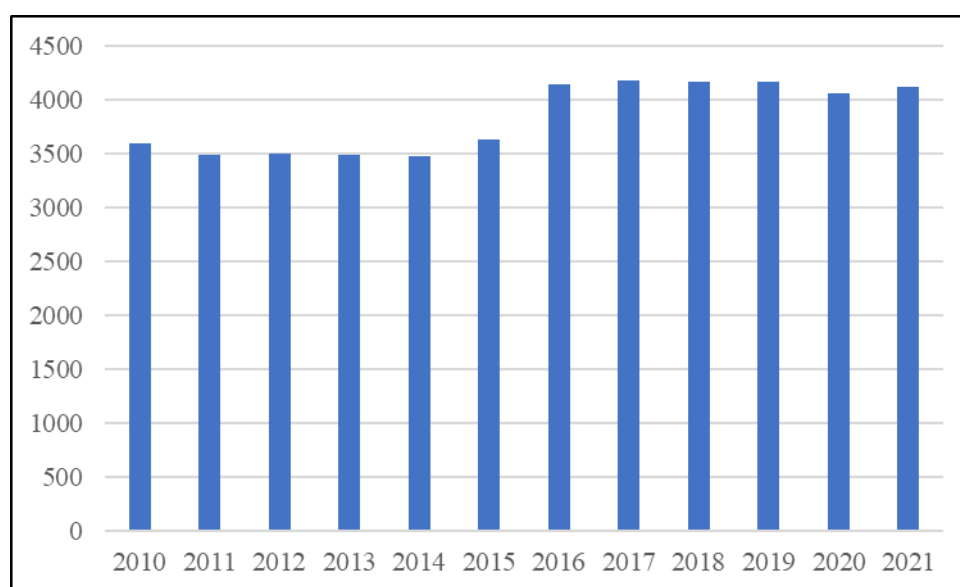
SVID izstrādē izmantotas vispārzinātniskās pētījumu metodes – loģiski konstruktīvā, aprakstošā un sintēzes metode. Nozares pārstāvju viedokļa noskaidrošanai, noorganizēta fokusa grupas tikšanās.

4. BIOĻĪSKĀS LAUKSAIMNIECĪBAS (BL) EKONOMISKAIS RAKSTUROJUMS

4.1. BL saimniecību (BLS) raksturojums

4.1.1 Saimniecību skaits un tā dinamika

Bioloģiskās lauksaimniecības primārās produkcijas ražotāju skaits pēdējo 5-6 gadu laikā ir salīdzinoši stabils, 2021. gadā sasniedzot 4121 saimniecību, tomēr tas atpaliek no vēsturiski augstākā rādītāja 2008. gadā, kad tas pārsniedza 4203 saimniecības (skat. 4.1. att.). Igaunijā un Lietuvā BLS skaits ir zemāks – 2020. gadā attiecīgi 2054 un 2417 saimniecības (Agence Bio dati). Latvijas BLS īpatsvars visā ES bioloģisko saimniecību skaitā nedaudz pārsniedz 1%.

4.1.attēls. Bioloģisko saimniecību skaita dinamika, 2010.-2021.g.

Avots: CSP

BLS skaits veido 6% no kopējā saimniecību skaita Latvijā, kopumā ir novērojama šī īpatsvara pieauguma tendence 2010. gadā tas bija nepilni 4%. Visaugstākais šis rādītājs ir Vidzemē, sasniedzot gandrīz 8%, bet viszemākais Zemgalē – 3.5%, kas tomēr ir gandrīz 2 reizes vairāk nekā 2010. gadā. Ir paredzams, ka BLS saimniecību īpatsvars pieaugs arī turpmāk, jo konvenciālo saimniecību vidū joprojām ir liels neefektīvo mazu saimniecību skaits, kas nākotnē samazināsies.

4.1.2 BL platības un to izmaiņas

BL platības pēdējo 12 gadu laikā ir būtiski (gandrīz 2 reizes) pieaugušas, 2021. gadā pārsniedzot 300 tūkst ha robežu, kas ir vairāk kā 16 % no visas izmantotās LIZ. Salīdzinājumam 2010. gadā BL platību īpatsvars ir bijis zem 9%. Jāatzīmē, ka Baltijas valstu vidū Latvijai ir vislielākās BL platības – Igaunijā tās ir nedaudz virs 220 tūkst. ha (2020. g. dati), bet Lietuvā nedaudz virs 240 tūkst. ha (2019.g. dati). Latvijas BL platības veido 2% no ES attiecīgā rādītāja.

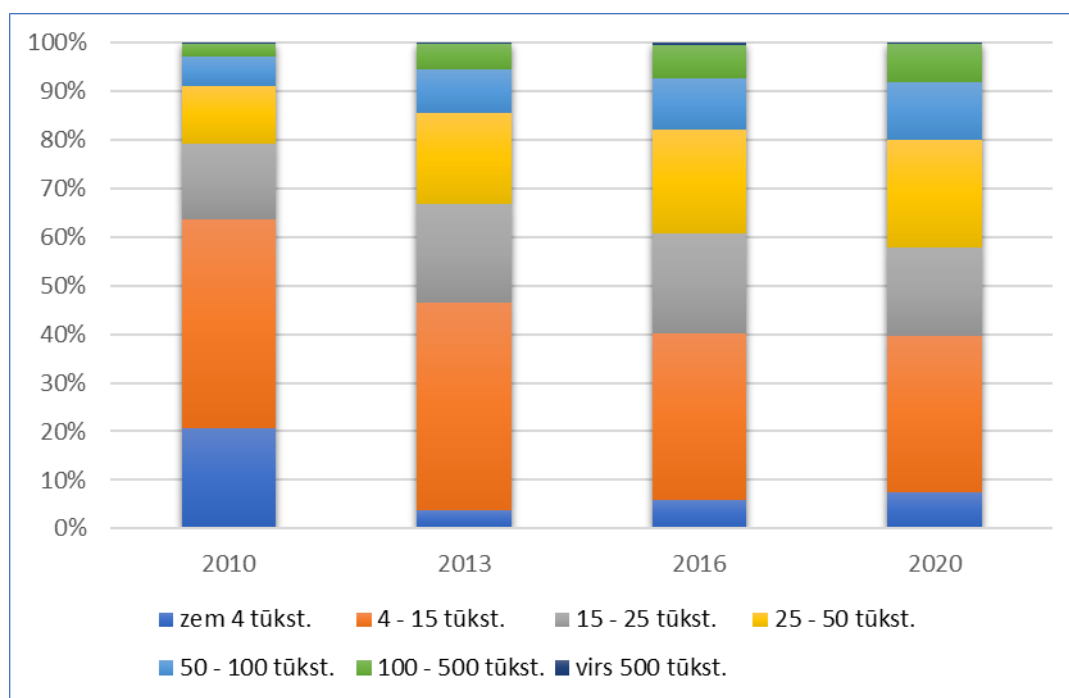
Atbilstoši AGENCE BIO veiktam pētījumam, Latvija 2019. gadā ir ieņēmusi 6.vietu ES un 10. vietu pasaulē pēc BL platību īpatsvara savas valsts kopējā

izmantojamā LIZ platībā. Pasaules līdere ir Lihtenšteina ar vairāk nekā 40% bioloģisko platību, ES augsts īpatsvars ir bijis Austrijai, pārsniedzot 25%, un Igaunijā un Zviedrijā- ap 20%. Savukārt Itālijas un Čehijas attiecīgie rādītāji ir bijuši tikai nedaudz augstāki par Latvijas līmeni. ES vidējais rādītājs atkarībā no pārejas posma saimniecību iekļaušanas vai neiekļaušanas dažādu informācijas avotu aprēķinos 2019. gadā ir bijis starp 8.1% un 9%.

Vidējā BLS platība kopš 2010. gada ir pieaugusi no 46 ha līdz 72 ha, kas ir ievērojami vairāk nekā visas lauksaimniecības vidējais rādītājs (ap 30 ha). Salīdzinot Latvijas BLS vidējo platību ar citu tuvāko valstu rādītājiem 2019.-2020. gadā, var konstatēt, ka Zviedrijā, Igaunijā un Lietuvā šis rādītājs ir aptuveni 1.5 reizi augstāks (114 ha, 109 ha un 100 ha), bet Polijā gandrīz 3 reizes mazāks par Latvijas attiecīgo rādītāju (27 ha) (Agence Bio dati). Latvijas BLS saimniecības vidējā platība pārsniedz arī ES attiecīgo rādītāju, kas 2019. gadā sasniedza 41.5 ha.

4.1.3 BL lieluma struktūras dinamika pēc standarta izlaides

Analizējot BLS ekonomisko lielumu pēc standarta izlaides rādītājiem, ir redzams, ka 10 gadu laikā notikušas būtiskas pozitīvas izmaiņas – ja 2010. gadā 63% veidoja saimniecības ar standarta izlaidi līdz 15 tūkst.EUR, tad 2020. gadā šādu saimniecību īpatsvars ir samazinājies 1,5 reizes (skat. 4.2.att.). Sākotnēji margināla saimniecību grupa ar standarta izlaidi 100 - 500 tūkst. EUR 10 gadu laikā ir kļuvusi par būtisku struktūras sastāvdaļu ar gandrīz 8% 2020. gadā.

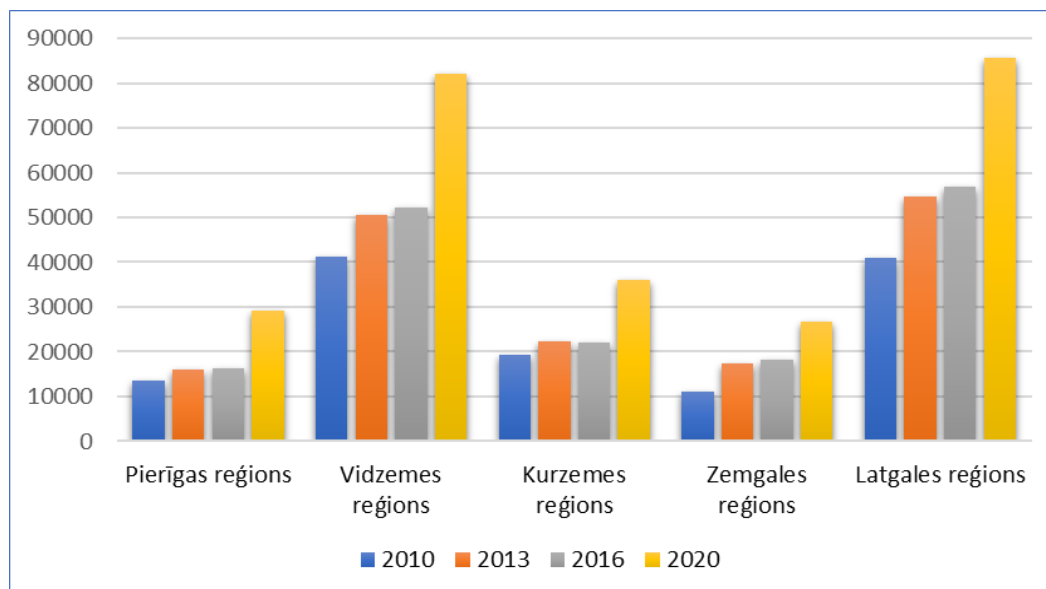
4.2.attēls. BL saimniecību lieluma struktūra pēc SI 2010.-2020.g., %

Avots: Autoru aprēķini no CSP un LAD datiem

Salīdzinot ar visu saimniecību standarta izlaides rādītājiem ir redzams, ka 2020. gadā 85% no visām saimniecībām standarta izlaide nepārsniedza 15 tūkst. EUR, kas ir 2 reizes lielāks īpatsvars nekā BLS attiecīgais rādītājs.

4.1.4 Reģionālais dalījums

BLS platības ir augušas visos Latvijas reģionos, ar īpašu izrāvienu tas ir noticis 2016.- 2020. gadā, kad bioloģiskās platības Pierīgas reģionā palielinājās par 80%, bet Kurzemes reģionā par 64%. Viszemākais pieaugums ir bijis Zemgales reģionā – par 48% (4.3. att.).

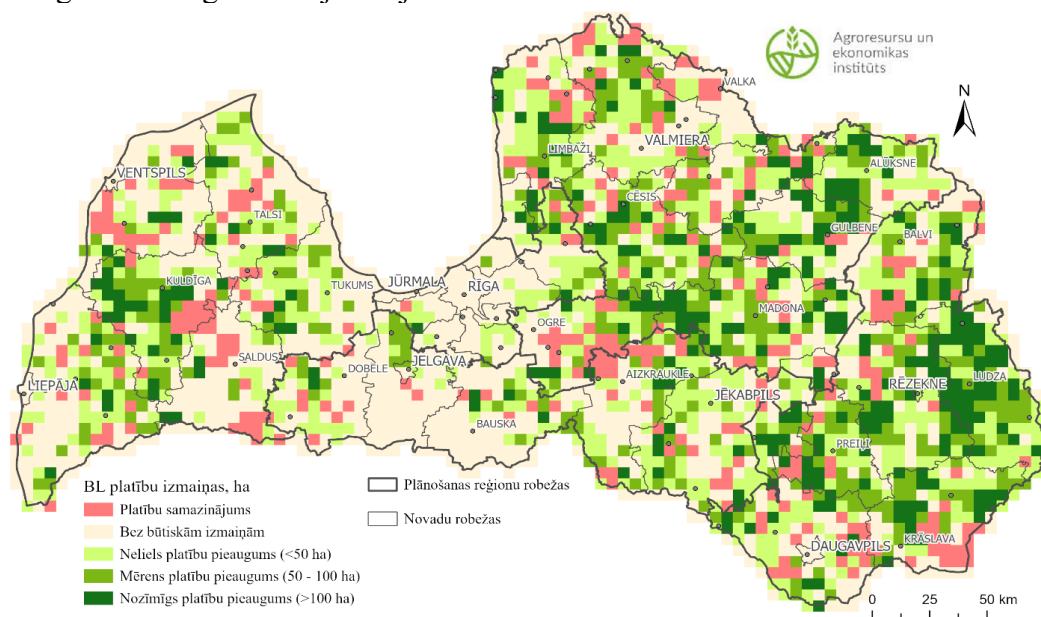

4.3.attēls. BL platību dinamika Latvijas reģionos 2010.-2020.g., ha

Avots: CSP dati

Neskatoties uz atšķirīgiem attīstības tempiem, kopējā iezīmē paliek nemainīga – BL platības ir ļoti nevienmērīgi sadalītas pa Latvijas reģioniem. Vislielākās BL platības ir divos reģionos – Latgalē un Vidzemē, kur tās veido 2/3 no šīm platībām, savukārt Zemgalē BL platības ir 3 reizes mazāk, salīdzinot ar Vidzemi.

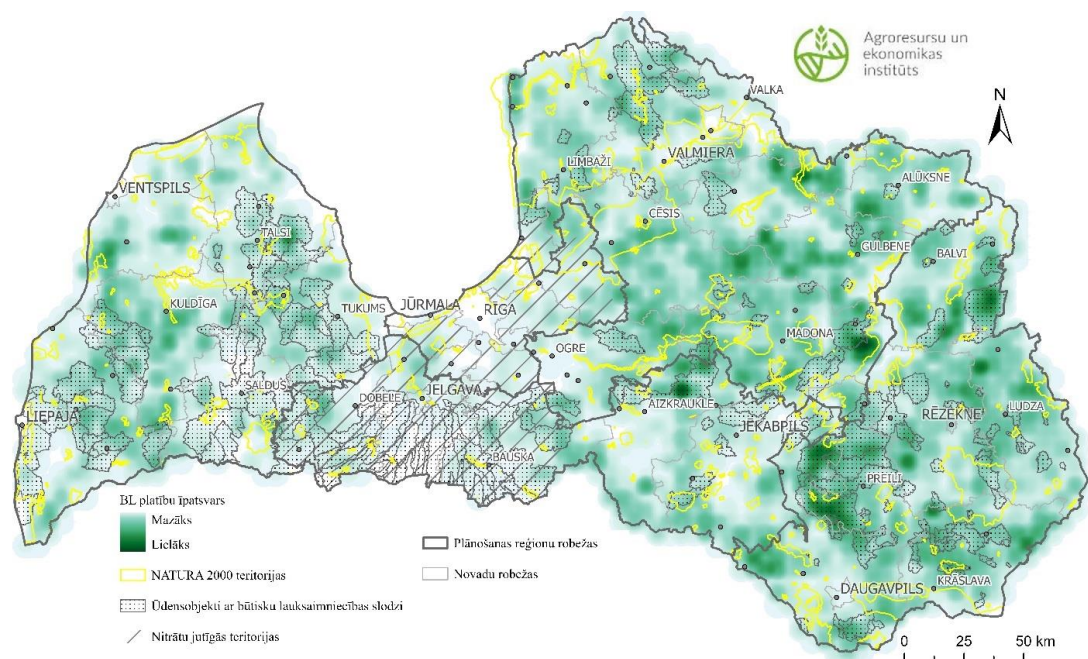
Analizējot BLS platību īpatsvaru kopējā izmantotā LIZ platībā, var konstatēt, ka 2010. gadā tas ir svārstījies no nepilniem 4% Zemgalē līdz 12% Vidzemē, savukārt 2020. gadā attiecīgie rādītāji ir bijuši 6.4% un 19.2%.

4.4. attēls. BL platību izmaiņu dinamika Latvijas reģionos, 2013.-2020. g.

Avots: pēc LAD datiem

Ir jāatzīmē, ka BL platību dinamika demonstrē ne tikai platību pieaugumu, bet atsevišķās teritorijās arī platību samazinājumu (skat. 4.4. att.). No 2013. līdz 2020. gadam BL platība Latvijā kopumā pieaugusi par 82 641 ha. Nozīmīgākais BL platību pieaugums lielākoties raksturīgs teritorijās ar jau sākotnēji augstu BL platību īpatsvaru – galvenokārt Latgales reģionā un Vidzemes centrālajā daļā. Šis apstāklis norāda uz to, ka BL pieaugums daļēji skaidrojams ar jau esošo BL teritoriju paplašināšanos saimniecībās. Tikmēr būtiski uzsvērt, ka teritorijās ar zemu BL platību īpatsvaru kopumā nav notikušas nozīmīgas izmaiņas, kas liecina par to, ka BL attīstība nav teritoriāli vienmērīga un BL attīstību veicinošie instrumenti galvenokārt iedarbojas pastiprinoši tikai uz jau esošo BL platību paplašināšanos, bet nav efektīvi attiecībā uz teritorijām, kurās bioloģiskās lauksaimniecības metodes tiek izmantotas vismazāk. Daudzviet Latvijas teritorijā vērojama arī BL platību samazināšanās, lai arī šādas platības nav daudz. Kopumā bioloģiski apsaimniekoto platību samazinājumam nav teritoriāli raksturīgu īpatnību.

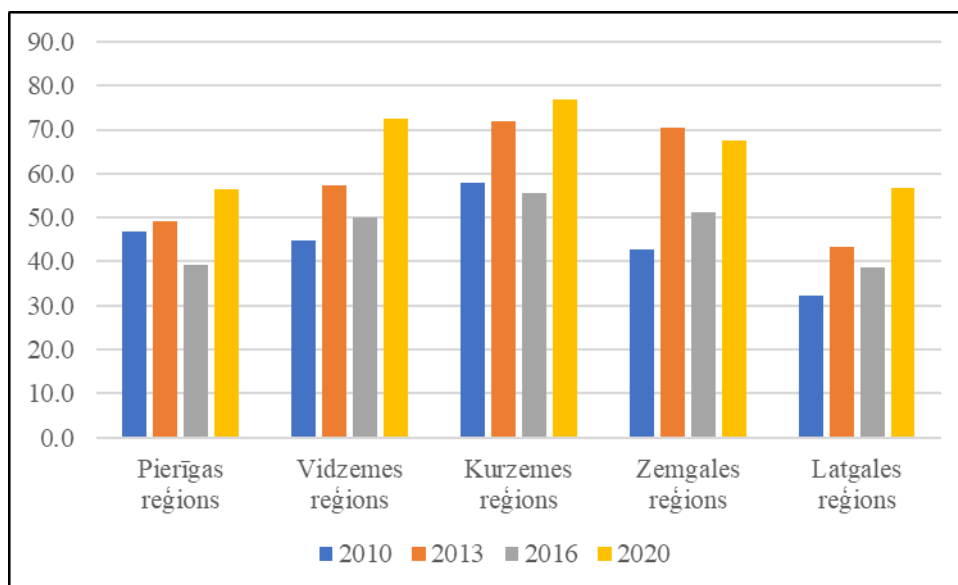

4.5. attēls. BL platību īpatsvars Latvijas reģionos 2021. gadā

Avots: pēc LAD datiem

Jāatzīmē, ka arī reģionu ietvaros BL platības ir izvietotas nevienmērīgi (skat. 4.5.att.). Vidzemē un Latgalē ir sastopami apgabali, kuros BL platību īpatsvars pārsniedz 50%, kas nozīmē, ka BL platību palielināšanas potenciāls šajās teritorijās ir ierobežots.

Būtiski ir arī tas, ka salīdzinoši zems BL platību īpatsvars Zemgales un Pierīgas reģionos neļauj pilnīgi izmantot BL sniegto pozitīvu ietekmi uz apkārtējo vidi – tieši šeit atrodas lielākās nitrātu jutīgās teritorijas, kā arī ūdensobjekti ar būtisku lauksaimniecības slodzi. Plašāka bioloģiskās saimniekošanas prakses izmantošana šajos reģionos spētu mazināt nelabvēlīgo ietekmi uz jutīgām teritorijām.

4.6.attēls. Bioloģisko saimniecību vidējā lieluma izmaiņas pa reģioniem 2010.-2020.g., ha

Avots: Autoru aprēķins no CSP datiem

Vidējā BLS platība kopš 2010. gada visstraujāk ir augusi Latgalē – pieaugums par 75%, sasniedzot 56.8 ha, kas ir ļāvis pakāpties no pēdējās vietas, nedaudz apsteidzot Pierīgas reģionu (56.6 ha) - skat. 4.6. attēlu. Vislielākā vidējā platība ir Kurzemes reģiona BLS – 76.8 ha. Jāatzīmē, ka apskatītajā laika posmā vidējās BLS platības relatīvās atšķirības pa reģioniem ir samazinājušas (max/ min 2010. gadā bija 1.8, 2020. gadā jau tikai 1.4).

4.1.5 Kopsavilkums

BLS ir būtiska Latvijas lauksaimniecības daļa – šo saimniecību skaits veido 6% no visām saimniecībām un šim īpatsvaram ir tendence augt, tās apsaimnieko vairāk kā 16% no Latvijas izmantotā LIZ.

BLS ir īpaša nozīme Latgales un Vidzemes LIZ apsaimniekošanā un reģionu dzīvotspējas nodrošināšanā, jo šajos reģionos bioloģiskās lauksaimniecības platības aizņem attiecīgi 17.8% un 19.4% no kopējā LIZ, radot darba vietas un ienākumus vietējiem iedzīvotājiem, kā arī saglabājot tradicionālo lauku ainavu.

BLS ir arī būtiska labvēlīga ietekme uz Latgales un Vidzemes vides kvalitāti, savukārt Zemgalē un Pierīgā šis efekts ir būtiski zemāks, BLS potenciāls šajā jomā ir minimāli izmantots.

BLS ir uzskatāmas par tirgus orientētām saimniecībām lielākā mērā nekā konvencionālās saimniecības. Atbilstoši statistikas rādītājiem, 60% no BLS 2020.gadā ģenerēja SI virs 15 tūkst. EUR, bet vidēji lauksaimniecībā šis rādītājs ir tikai 15%. Tādējādi katra ceturktā komerciāli orientēta saimniecība Latvijā ir BLS.

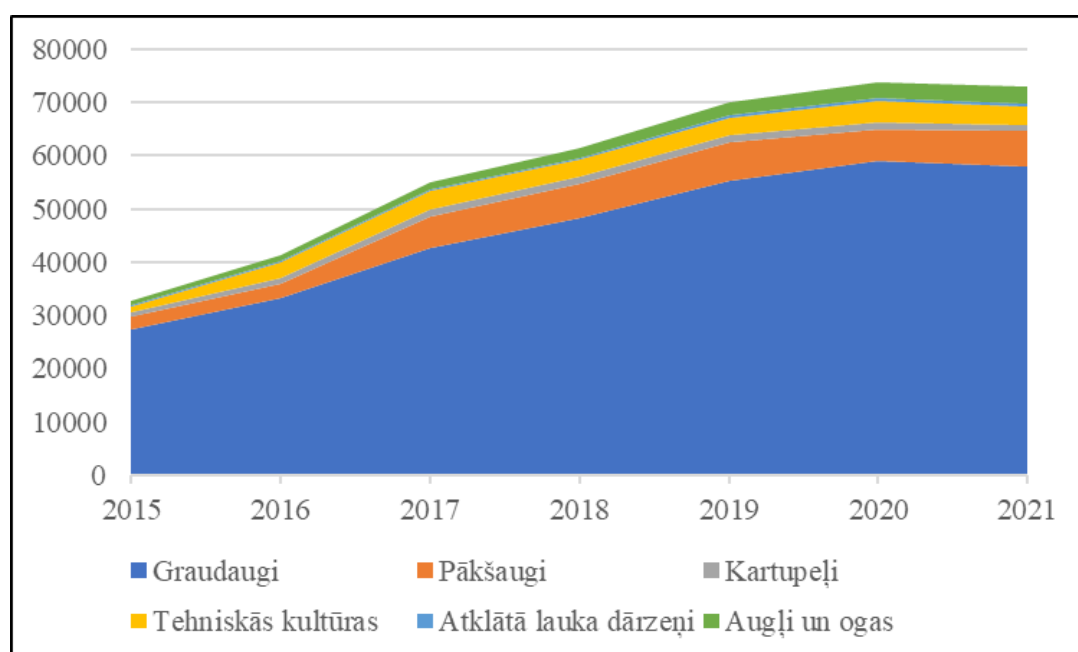
4.2. BL analīze pa nozarēm

4.2.1 Augkopība

4.2.1.1 BL kultūru platības

BL augkopības platības visās kultūraugu grupās kopš 2015. gada ir strauji augušas. Nedaudz vairāk par $\frac{3}{4}$ no visas BLS augkopības platības aizņem graudaugi, to platība 2020. gadā ir kļuvusi 2,2 reizes lielāka par 2015. gada attiecīgo rādītāju (skat. 4.7. att.).

Pākšaugu platība salīdzinot ar 2015. gadu ir pieaugusi 2,5 reizes, tomēr jāatzīmē, ka 2019. gadā šī platība ir bijusi vēl lielāka. Savukārt tehnisko kultūru platība ir augusi 4 reizes, kas ir visaugstākais izaugsmes temps apskatītajā laika posmā. Tas ir ļāvis šai kultūraugu grupai palielināt savu īpatsvaru BL augkopības struktūrā līdz 6%, tādējādi pietuvojoties pākšaugu rādītājam 8%. Savukārt pārējās grupas, neskatoties uz augstiem izaugsmes tempiem, nerasniedz 5% no BL augkopības platības.

4.7.attēls. BL augkopības platību struktūra un dinamika 2015.-2021.g., ha

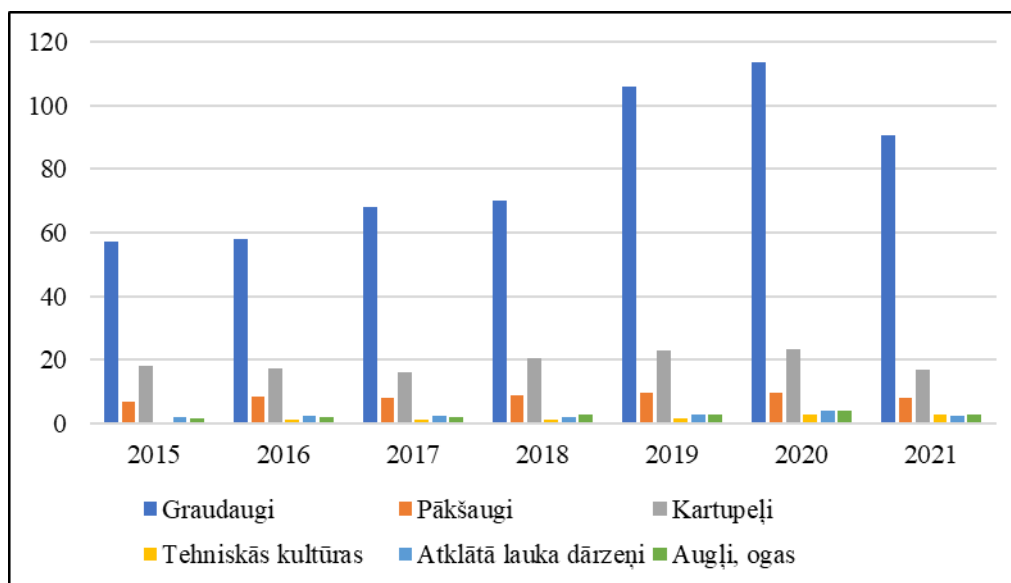
Avots: Autoru apkopojums no LDC datiem

2021. gadā turpināja palielināties BL pākšaugu platība, augļu dārzu un ogulāju platība, bet samazinājusies graudaugu, tehnisko kultūru, kartupeļu un atklātā lauka dārzeņu platība.

Vērtējot BL augkopības platību īpatsvaru kopējā augkopībā, ir jākonstatē, ka, izņemot kartupeļus, tas ir audzis nedaudz lēnāk nekā platību fiziskie apjomi. Tas ir saistīts ar to, ka šajā laika posmā Latvijā kopumā augkopības platības ir augušas par 18%. Rezultātā BL augkopības īpatsvars ir palielinājies no 4% 2015. gadā līdz 7% 2021. gadā. Vislielākais BL īpatsvars ir augļu un ogu platībām, kur tas sasniedz 30%, bet BL graudaugu platība aizņem 7% no kopējās graudaugu platības.

4.2.1.2 BL augkopības produkcijas apjomi

Produkcijas apjomu līmenī saglabājas platībām līdzīga tendence – visu produkcijas veidu apjomi ir palielinājušies, bet pieauguma tempi ir svārstījušies plašā diapazonā – kartupeļu apjoms 2015.-2020.g. pieauga par 30%, bet tehnisko kultūru apjoms kāpa 6 reizes (skat. 4.8. att.). Dominējošās grupas – graudaugu - apjomi auga 2 reizes. Tomēr BL produkcijas apjomu īpatsvars augkopības kopējos apjomos ir būtiski mazāks par BL platību īpatsvaru, kas saistīts ar vidēji zemākiem ražības rādītājiem. Tā augļu un ogu produkcijas apjomu īpatsvars 2020. gadā ir bijis 21.5% (platībai šis rādītājs bija 30%), graudaugiem attiecīgi 3.2% un 7%.

4.8.attēls. BL augkopības produkcijas apjomu dinamika 2015.-2021.g., tūkst.t

Avots: Autoru apkopojums no LDC datiem

Nozīmīgas izmaiņas ir notikušas BL graudaugu apjomu struktūrā – kviešu, rudzu un miežu īpatsvars ir būtiski samazinājies, pat neskatoties uz fizisko apjomu pieaugumu. Tas notika auzu īpatsvara straujas attīstības ietekmē, kas 2020. gadā sasniedza 52%, salīdzinot ar 2015. gada 37%. Jāatzīmē, ka bioloģisās auzas veido 21% no visu Latvijā audzēto auzu apjoma, bet griķiem šis rādītājs sasniedz 40%. 2021. gadā nelabvēlīgo laika apstākļu dēļ visu kultūru kopražs ir samazinājies vidēji par 23%.

4.2.1.3 Ražība un salīdzinājums ar kaimiņvalstīm

BL audzēto kultūru ražības ir zemākas par konvencionālo saimniecību rādītājiem. Latvijas gadījumā tas ir saistīts ar vairākiem faktoriem – kvalitatīvas sertificētas sēklas un piemēroto šķirņu zema pieejamība, saimniekošana salīdzinoši mazāk auglīgajās augsnēs, tehnoloģiskās atšķirības. Lai samazinātu sezonālo ietekmi, esam analizējuši trīs gadu (2018. -2020.) vidējos ražības rādītājus, salīdzinot tos gan ar Latvijas vidējiem rādītājiem, gan ar Lietuvas, Igaunijas un Zviedrijas attiecīgajiem rādītājiem (skat. 4.1.tabulu).

4.1.tabula. Kultūraugu ražība BLS un tās īpatsvars pret attiecīgās valsts vidējo, vidēji 2018.-2020.g.

	Latvija		Lietuva		Igaunija		Zviedrija	
	cnt/ha	% pret vidējo l/s	cnt/ha	% pret vidējo l/s	cnt/ha	% pret vidējo l/s	cnt/ha	% pret vidējo l/s
Kvieši	20.0	44%	30.6	69%	19.9	46%	36.4	58%
Rudzi	19.3	47%	21.1	83%	19.1	54%	36.1	62%
Mieži	19.0	59%	25.4	73%	13.9	38%	25.1	56%
Auzas	20.0	77%	22.8	106%	20.6	83%	26.5	67%
Rapsis	5.5	21%	12.1	43%	5.9	25%	16.5	53%
Pākšaugi	14.3	56%	19.2	81%	13.6	62%	20.1	74%
Kartupeļi	167.6	81%	171.2	104%	132.8	59%	211.2	62%
Āboli	33.8	99%	50.1	94%	10.8	40%	81.9	43%

Avots: Autoru aprēķins no Eurostat datiem

Viszemākā ražība, salīdzinot ar vidējiem Latvijas rādītājiem, ir rapsim, kas tikai nedaudz pārsniedz 20%. Kviešiem un rudziem šis rādītājs ir nedaudz zem 50%, bet pākšaugiem un miežiem – nedaudz virs. Salīdzinot Latvijas BLS ražības rādītājus ar izvēlēto valstu attiecīgiem rādītājiem, var konstatēt, ka tie kopumā ir augstāki par Igaunijas rādītājiem, bet zemāki par Lietuvas un Zviedrijas datiem.

Vienlaikus ir jāatzīmē, ka starpība starp bioloģiskās lauksaimniecības ražības rādītājiem un vidējo līmeni pastāv visās 4 apskatītajās valstīs, turklāt Latvijas rādītājs (BLS ražība pret valstī vidējo caurmērā 61%) ir augstāks par Igaunijas un pat Zviedrijas līmeni – attiecīgi 51% un 59%, atpaliekot vienīgi no Lietuvas 82%.

Ņemot vērā bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas zemākas ražības, izmaksas uz produkcijas vienību ir vidēji augstākas, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību. Vienlaikus patērētāji saskata bioloģiskajā produkcijā papildus vērtības, kā rezultātā tās tirgus cenas ir augstākas par konvencionālās lauksaimniecības produkcijas cenām.

4.2.1.4 BL augkopības produkcijas cenas

Zemāk apkopotā informācija (skat. 4.2.tabulu) par dažu svarīgāko BL produkcijas cenām parāda, ka cenas ir svārstīgas, ko nosaka kārtējā gada kopražs un tirgus pieprasījums. Kopumā ir jāatzīmē, ka bioloģiskās produkcijas cenas ir augstākas par vidējām lauksaimniecības produkcijas cenām. Atkarībā no produkcijas veida, cenu starpība var pārsniegt 200%, tomēr ir arī produkcijas grupas, kurās atšķirība ir minimāla – piemēram, graudaugi un lauka dārzeni.

4.2.tabula. Galveno BL augkopības produktu cenas Latvijā, EUR/t

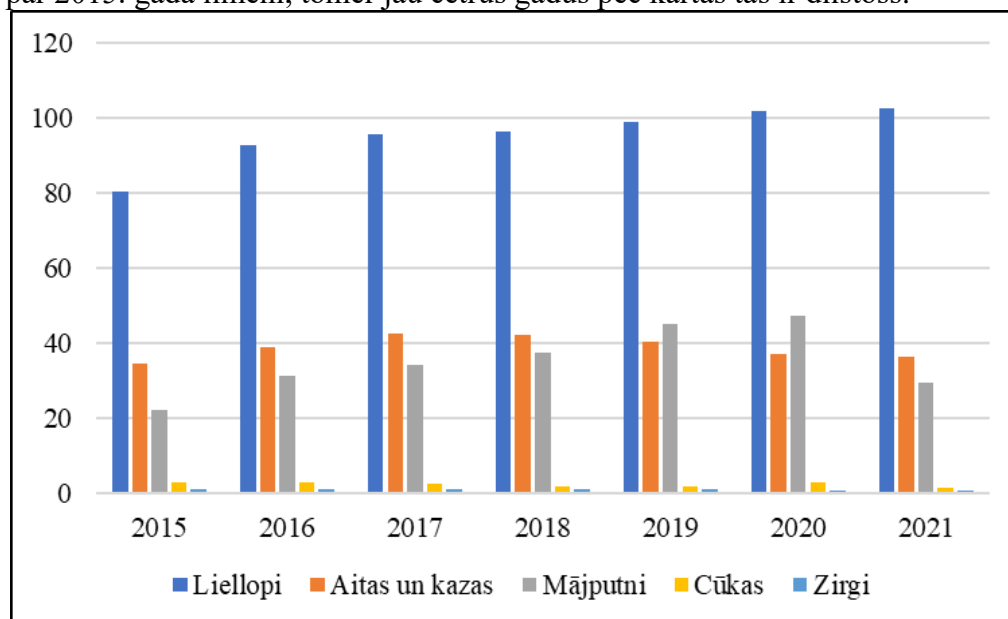
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kvieši	174	160	198	232	202	192	229
Auzas	145	148	225	220	194	190	195
Rudzi	154	143	180	234	147	151	197
Pākšaugi	1075	1085	1043	843	720	728	872
Lauka dārzeņi	720	968	799	1032	1003	1059	984
Kartupeļi	276	285	361	348	331	338	426
Procentos pret vidējo produkcijas cenu							
Kvieši	117%	119%	134%	135%	124%	113%	116%
Auzas	126%	120%	163%	145%	129%	126%	122%
Rudzi	131%	132%	153%	165%	120%	129%	130%
Pākšaugi	683%	588%	589%	413%	342%	340%	348%
Lauka dārzeņi	136%	203%	129%	145%	128%	154%	121%
Kartupeļi	236%	204%	276%	241%	197%	247%	279%

Avots: Autoru aprēķini no LDC un CSP datiem

Tomēr ir jāatzīmē, ka cenas prēmija par bioloģisko produkciju laika gaitā samazinās. Tā 2021. gadā no 6 izvēlētiem produktiem pieciem šī cenas prēmija ir bijusi zemāka nekā 2015. gadā un zemāka par 2015.-2020.gada vidējo līmeni.

4.2.2 BL lopkopība

BL lopkopības attīstību raksturo dzīvnieku skaits, kas pēdējo 6 gadu laikā ir palielinājies, izņemot zirgu skaitu, kas samazinājies par 11% (skat.4.9. att.). Pēc ganāmpulka lieluma dominē liellopi, kuru skaits kopš 2015.gada ir nepārtraukti audzis, 2021. gadā sasniedzot pieaugumu 6 gadu laikā par 27%. Aitu un kazu skaits ir lielāks par 2015. gada līmeni, tomēr jau četrus gadus pēc kārtas tas ir dilstošs.

4.9.attēls. BL lopkopības dzīvnieku skaita dinamika 2015.-2021.g., tūkst.

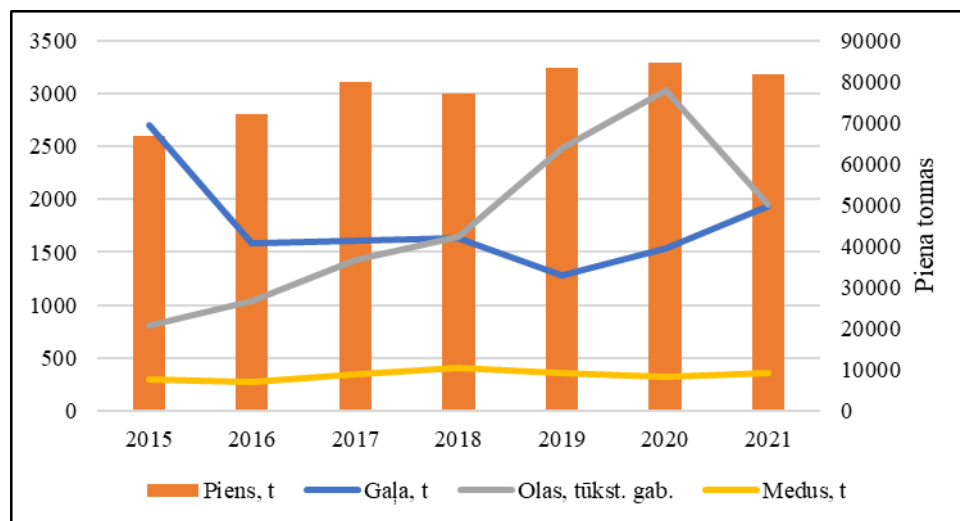
Avots: CSP dati

BL dzīvnieku īpatsvars kopējā lauksaimniecības dzīvnieku ganāmpulkā ir būtisks aītām un kazām, liellopiem un zirgiem. BL aitu un kazu īpatsvars ir audzis kopš 2014. gada, sasniedzot 36%, kas tomēr ir mazāk par 2010. gada rādītāju, kad tas sasniedza 51%. Liellopu īpatsvars ir audzis sinhroni ar skaita pieaugumu, pakāpjoties no 12% 2010. gadā uz 26% 2021. gadā. BL zirgu īpatsvars pārsniedz 10%. Savukārt cūku un mājuputnu īpatsvars attiecīgajā kategorijā ir nebūtisks un nepārsniedz 1% robežas.

4.2.2.1 BL lopkopības produkcijas apjomu dinamika

Produktu līmenī visbūtiskāko vietu aizņem piens, kura fiziskie apjomi kopš 2015. gada ir pieauguši par 27% (skat.4.10. att.). Ar līdzīgu tempu ir audzis arī BL piena īpatsvars kopējā svaigpiena masā, pakāpjoties no 6.8% 2015. gadā līdz 8.6% 2020. gadā.

BL medus fiziskie apjomi un īpatsvars attiecīgajā laika periodā ir nedaudz palielinājušies – kopējais apjoms par 11%, bet īpatsvars no 14% uz 18%. Samērā strauji ir palielinājušies BL olu ražošana un arī šīs produkcijas īpatsvars kopējā olu ražošanā, tomēr tas joprojām ir zem 1%.

4.10.attēls. BL lopkopības produkcijas apjomu dinamika 2015.-2021.g., tūkst. t
Avots: autoru aprēķini no LDC datiem

Analizējot 2021. gada datus par lopkopības produkcijas apjomiem, var secināt, ka gaļas un medus apjomi turpināja palielināties, bet piena ražošana nedaudz samazinājusies- -3%, savukārt olu ražošanas apjoms ir krities gandrīz par 40%.

4.2.2.2 Produktivitāte un cenas

Izmantojot Eurostat datus, tika salīdzināti produktivitātes rādītāji piena lopkopībā. Latvijā vidējais piena izslaukums 2018.-2020. gadā BL saimniecībās sasniedza 4983 kg, kas ir 72% no vidējā piena lopkopības attiecīgā rādītāja. Jāatzīmē, ka Igaunijā šis rādītājs ir bijis zemāks – tikai 4469 kg, kas vairāk kā 2 reizes atpaliek no vidējā līmeņa nozarē. Lietuvā izslaukums ir nedaudz augstāks par Latvijas līmeni, tomēr Zviedrijā tas sasniedz 8172 kg un atšķiras no vidējā rādītāja tikai par 9%.

Savukārt bioloģiskās lopkopības produkcijas un vidējo cenu salīdzināšana parāda, ka lopkopības produkcijai cenas ir svārstīgas un 2021.gada cenas krasi atšķiras starp iepriekšējiem gadiem ar diametrāli pretējām tendencēm liellopu gaļai un aītām ar pienu un medu (skat.4.3.tab.).

4.3.tabula. Galveno BL lopkopības produktu cenas, EUR/t

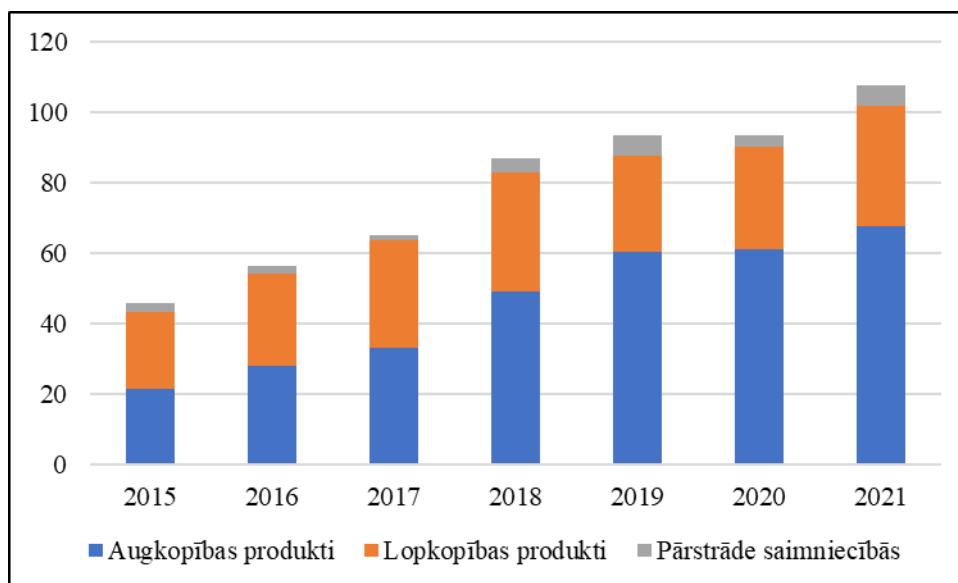
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Liellopu gaļa*	1980	1791	2112	3317	2238	2087	2641
Aitas*	3657	3991	3876	3862	3382	3760	4240
Govs piens	219	306	307	332	266	283	308
Medus	4378	5284	5465	5249	4296	4411	7406
Procentos pret vidējo produkcijas cenu							
Liellopu gaļa	121%	112%	119%	171%	117%	112%	123%
Aitas	110%	119%	114%	112%	103%	109%	107%
Govs piens	101%	143%	100%	117%	91%	101%	97%
Medus	92%	117%	122%	111%	102%	116%	215%
*- cena par kautsvaru							

Avots: Autoru aprēķini no LDC un CSP datiem

Attiecīgās pārdevumu cenas ir rēķinātas kā vidējās svērtās no kopējiem BLS pārdevumiem. Uzskaitē pārdotā produkcija tiek dalīta divās daļās – pārdota kā bioloģiski marķēta un pārdota kā konvencionāla. Tai produkcijas daļai, kas tiek pārdota kā bioloģiska, pārdevumu cena kopumā ir augstāka. Cenas starpība ir atkarīga no produkta, bet parasti sasniedz vairākus desmitus procentu. Pārdotās produkcijas daļa, kas tiek pārdota kā bioloģiska, gadu gaitā ir nozīmīgi palielinājusies. Ja 2015.gadā tikai 57% no pārdotā apjoma tika pārdota kā marķēta bioloģiska produkcija, tad 2020.gadā – jau 84,5%, bet 2021.gadā 87%.

4.2.3 BL produkcijas vērtība

BL radītās produkcijas vērtībai ir tendence palielināties, 2019. gadā tā ir pārsniegusi EUR 90 milj. robežu, bet 2021. gadā pietuvojusies EUR 110 milj. robežai, kas ir 2.3 reizes vairāk par 2015. gada līmeni (skat.4.11. att.). Ir jāatzīmē, ka pieaugums lielākoties notika uz augkopības rēķina, kā rezultātā būtiski mainījies struktūra – ja 2015. gadā augkopībai un lopkopībai bija vienādas daļas kopējā BL produkcijas vērtībā, tad 2021. gadā augkopība aizņem jau 63%. Līdzīgi procesi pēdējo gadu laikā ir norisinājušies arī konvencionālajā lauksaimniecībā.

4.11.attēls. BL produkcijas vērtības dinamika 2015.-2021.g., milj. EUR

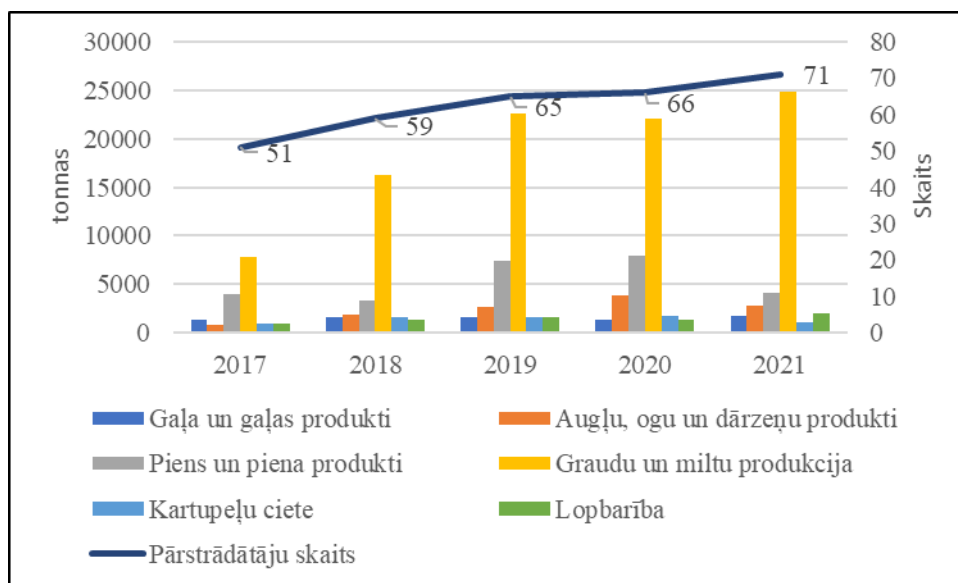
Avots: Autoru aprēķini no LDC datiem

Ir jāatzīmē, ka kopš 2015. gada ir pieaudzis arī BL produkcijas īpatsvars kopējā lauksaimniecības produkcijas vērtībā, tomēr ir bijuši periodi, kad konvencionālā lauksaimniecība ir augusi straujāk. Rezultātā BL produkcijas vērtības īpatsvars ir audzis līdz 2018.g., sasniedzot maksimālu 7.1%, bet vēlāk 2 gadus ir krities, 2020. gadā samazinoties līdz 6.1%. 2021. gadā tas atkal ir pieaudzis līdz 6.6%.

4.2.4 Sertificēto bioloģisko pārstrādes uzņēmumu skaits un pārstrādes apjomi

Bioloģiskās produkcijas pārstrādes apjomi pēdējo gadu laikā ir auguši līdzīgi BL darbības rādītājiem – strauja izaugsme un tad stagnācija 2020.gadā (skat. 4.12. att.). Salīdzinājumā ar 2017. gada rādītājiem 2021. gadā ir pieaudzis pilnīgi visu apskatīto produktu grupu pārstrādes apjoms, īpaši izteikti tas ir novērojams graudu un miltu produkcijas grupā.

Savukārt salīdzinājumā ar 2020. gadu pārstrādes apjoms ir pieaudzis tikai 3 no 6 produktu grupām – graudu un miltu produkcija, gaļa un gaļas produkti un lopbarība. Spēcīgu kritumu ir piedzīvojusi piena pārstrāde, kas sasaucas arī ar slaucamo govju skaita un kopējā izslaukuma samazinājumu.

4.12.attēls. BL produkcijas pārstrādes dinamika 2017.-2020.g.

Avots: Autoru apkopojums no CSP un LDC datiem

Jāatzīmē, ka pēc IFOAM Organics Europe informācijas, 2019. gadā Latvijā ir bijis viszemākais bioloģisko pārstrādes uzņēmumu blīvums – tā Latvijā uz 1000 ha bioloģiskās platības ir tikai 0,2 pārstrādes uzņēmumi, bet Igaunijā šis rādītājs ir 0,8, Lietuvā – 0,5, bet vidēji ES – 4,9.

ES lielākajos bioloģiskās pārtikas tirgos Vācijā un Francijā bioloģisko pārstrādes uzņēmumu blīvums ir attiecīgi 10 un 8,6 uz 1000 ha bioloģiskās LIZ platības. Savukārt Dānija, kas izceļas ar visaugstāko bioloģiskās pārtikas patēriņu uz 1 iedzīvotāju, pārstrādes uzņēmumu blīvums ir 3.8 uz 1000 ha.

4.2.5 Kopsavilkums

Bioloģiskajā lauksaimniecībā notiek strukturālās pārmaiņas, kas savā būtībā ir līdzīgas konvencionālā lauksaimniecībā notiekošiem procesiem – tiek apsaimniekotas lielākas platības augkopībā, audzēts lielāks l/s dzīvnieku skaits, notiek pāreja no lopkopības uz augkopību ar uzsvāri uz graudkopību. Tas nozīmē, ka arī BL saimniecības iet ražošanas intensifikācijas ceļu, lai nodrošinātu ekonomisko mērķu sasniegšanu.

BL produkcijas kopējais apjoms un vērtība pieaug, atsevišķos produktos sasniedzot būtisku īpatsvaru – medus, augļi un ogas, piens, griķi, pākšaugi. Tomēr zemāka ražība, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību, joprojām ir būtiska problēma, kuru nepieciešams risināt izejvielu (sēklas materiāls), zināšanu un tehnoloģiju līmenī. Starptautiskie salīdzinājumi parāda, ka ražības celšanai ir potenciāls, īpaši ja BL attīstīsies reģionos ar auglīgākām augsnēm.

Bioloģiskās un konvencionālās produkcijas cenas starpība daudziem produktiem sāk samazināties, kas kopā ar zemāku ražību samazina BLS ienākumus un padara tos mazāk konkurētspējīgus, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību. Tas rada nepieciešamību pēc BLS sadarbības piedāvājuma formēšanas un cenas noteikšanas jomā, kā arī pamato nepieciešamību pēc pievienotas vērtības radīšanas ķēdes pagarināšanas, veicot produkcijas pārstrādi.

4.3. Konvencionālo un bioloģisko saimniecību salīdzinājums

Ekonomisko rādītāju salīdzināšanai ir izvēlēti SUDAT apkopoti dati, kuros ir uzskaitīti saimniecību ražošanas, patēriņa, izmaksu un ieņēmumu, kā arī citi rādītāji. SUDAT saimniecību izvēle notiek izlases kārtā, nodrošinot reprezentatīvu kopu. Tomēr pastāv arī ierobežojums – izlasē tiek iekļautas saimniecības, kas ir sasniegušas vismaz minimālo ekonomiskā lieluma sliekšni, vērtējot pēc SI. Latvijas gadījumā šis sliekšnis ir 4000 EUR.

Salīdzinājumi tika veikti, gan analizējot datus pēc saimniekošanas veida (BLS un konvencionālās saimniecības-KLS), gan arī pēc sadalījumā pa specializācijām (4.4.tabula). Saimniecības specializācija tiek noteikta, ņemot vērā katras nozares izlaides jeb saražotās produkcijas vērtību, neatkarīgi no tās izlietošanas veida.

4.4.tabula. Izvēlēto specializāciju definīcija un īpatsvars ražošanā

Specializācija	BLS	KLS	Skaidrojums
Laukkopība	16%	49%	Graudaugi, eļļas un šķiedraugi, pākšaugi; Pārējās kultūras aramzemē, izņemot dārzenkopību, bet ieskaitot lauka dārzeņus
Piena lopkopība	31%	26%	Slaucamās govīs un ataudzējamie jaunlopi
Ganību mājlopu audzēšana (izņemot piena lopkopību) – turpmāk ganību mājlopi	29%	5%	Nobarojamie liellopi; Piena un nobarojamie liellopi; Aitas, kazas, citi ganāmie mājlopi
Jaukta augkopība un lopkopība – turpmāk jaukta	18%	13%	Laukkopība un ganību mājlopu audzēšana; Dažāda augkopība un lopkopība
Kopā:	95%	93%	

Avots: <https://sudat.arei.lv/pub/SUDAT%20metodika.pdf>

Ir redzams, ka SUDAT datu bāzē apkopoto bioloģisko un konvencionālo saimniecību sadalījums pēc specializācijas ir ļoti atšķirīgs – BLS vidū dominē piena lopkopība, kas kopā ar ganību mājlopu audzēšanu veido 60%, bet KLS gadījumā tas ir tikai 31%. Kopīgs abiem saimniekošanas veidiem ir tas, ka vairāk nekā 93% no visām saimniecībām darbojas 4 specializācijas virzienos.

Turpmāka analīze ir veikta divos līmeņos:

- Saimniecības rādītāji – katrai no 4 specializācijām katrā saimniekošanas veidā ir aprēķināti “vidējās saimniecības” rādītāji. Šāds modelis ir izvēlēts, lai noskaidrotu, kāds ir “vidējās saimniecības” portrets, kas raksturo attiecīgu saimniecību grupu;
- Relatīvie rādītāji – izvēlētie ekonomiskie rādītāji tiek attiecināti pret attiecīgu LIZ platību. Tas nodrošina korektu rādītāju salīdzināšanu starp dažādām saimniecību grupām, piemēram, laukkopības BLS ar piena lopkopības KLS, vienlaikus ilustrējot galvenā lauksaimniecības resursa izmantošanas efektivitāti.

4.3.1 Saimniecības rādītāju salīdzinājums

Salīdzinot BLS un KLS kā saimnieciskās vienības, tika aprēķināti vidējie rādītāji par saimniecībām katrā specializācijas grupā (4.5.tabula). Kopumā ir izveidoti 8 saimniecību portreti, katrs ietver 9 saimniecību raksturojošus rādītājus.

4.5. tabula. Saimniecību galvenie ekonomiskie rādītāji pa specializācijām, 2021. gada dati

	Laukkopība		Piena lopkopība		Ganību mājlopi		Jaukta	
	BLS	KLS	BLS	KLS	BLS	KLS	BLS	KLS
LIZ, ha	197	310	95	130	151	79	147	274
Mājlopu vienības	5.8	3.8	46.6	98.0	68.7	46.2	37.6	92.3
LDV	2.17	3.32	2.07	4.09	1.81	1.71	2.03	6.05
t.sk. nealgots LDV	1.05	0.96	1.13	1.10	1.10	1.24	1.12	1.04
Izlaide, EUR	97775	331516	80270	237166	66149	45229	69768	398833
Visas izmaksas, EUR	137772	315544	89522	245628	81381	48419	86071	407191
Saimniecības neto ienākumi, EUR	22010	78196	26509	29834	30531	11919	28162	51881
Saimniecību īpatsvars ar negatīviem neto ienākumiem, %	22	12	0	10	7	22	15	11
Subsīdijas, izņemot ieguldījumu subsīdijas, EUR	57908, t.sk. BLA 19959	53883	35234, t.sk. BLA 9631	48919	45739, t.sk. BLA 13001	17346	44209, t.sk. BLA 14710	69291

Avots: autoru aprēķini no SUDAT datiem

Laukkopībā KLS LIZ vidējā platība ir 1,6 reizes lielāka par BLS, bet izlaides apjoms ir lielāks 3.4 reizes, kas apstiprina jau iepriekšējās nodaļās apskatītas ražības un produktivitātes atšķirības par labu KLS. Tas likumsakarīgi nodrošina KLS augstākus saimniecības neto ienākumus (3,6 reizes), kas ir augstākie neto ienākumi pilnīgi visu saimniecību vidū. Vienlaikus 12% KLS šajā specializācijā saimniecisko darbību noslēdza ar negatīviem neto ieņēmumiem, bet BLS šis rādītājs sasniedz 22%

Nedaudz mazākas LIZ platības ir jauktas specializācijas saimniecībās, tomēr atšķirība starp KLS un BLS sasniedz 1,9 reizes. Šajā specializācijā KLS nodrošina visaugstāko izlaides rādītāju visu saimniecību vidū, kā arī vislielāko pārsvaru par attiecīgas specializācijas BLS – 5,7 reizes.

Vēl mazākas platības apsaimnieko piena lopkopības specializācijas saimniecības. Šīs specializācijas saimniecībās ir visaugstākais mājlopu skaits – KLS 98 mājlopu vienības, bet BLS – 46,6, tomēr tas ir tikai nedaudz lielāks par jauktas specializācijas attiecīgajiem rādītājiem. Nepieciešams atzīmēt, ka tieši piena lopkopībā ir viszemākais saimniecību īpatsvars ar negatīviem neto ieņēmumiem – BLS 0% un KLS 10%.

Savukārt ganību mājlopu specializācijā situācija ir radikāli atšķirīga – visos rādītājos augstākas vērtības ir tieši BLS, kas šajā specializācijā sasniedz arī augstāko saimniecības neto ienākumi līmeni 30,5 tūkst. EUR, savukārt KLS gadījumā neto

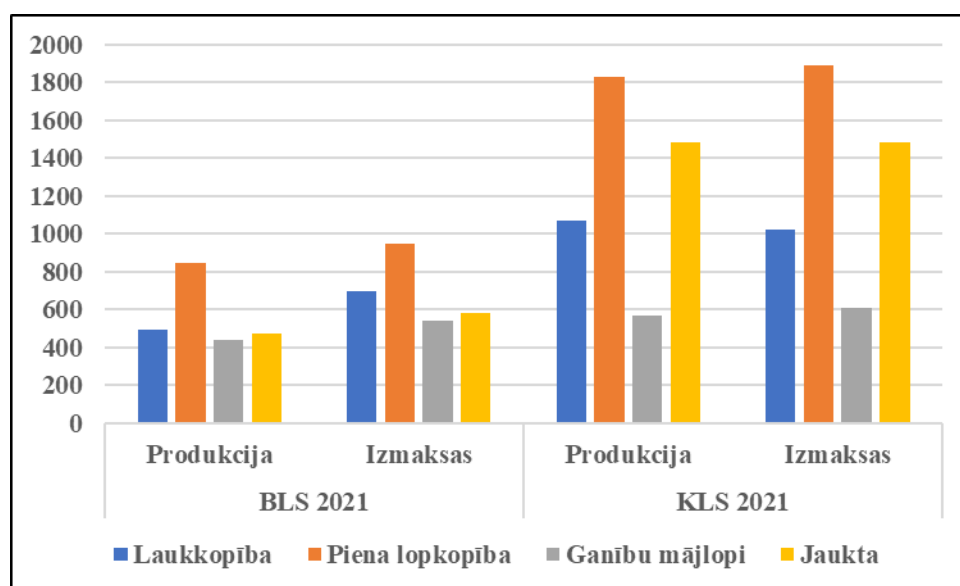
ienākumi šajā specializācijā ir tieši viszemākie un ir maksimālais saimniecību īpatsvars ar negatīviem neto ieņēmumiem – 22%.

Praktiski visās specializācijās, izņemot ganību mājlopu specializāciju, KLS pieprasa lielāku darba ieguldījumu. Savukārt BLS ir būtiski lielāks nealgotā darbaspēka īpatsvars. Tas ir saimniecības ģimenes locekļu darba ieguldījums, kas vidēji pārsniedz 50%.

Vislielāko subsīdiju apjomu saņem jauktas specializācijas KLS –69 291 EUR, savukārt nākamā seko laukkopība, kurā BLS saņem 57 908 EUR, bet KLS –53 883 EUR. Vienlaikus ir jāatzīmē, ka vienīgi konvencionālajā laukkopības saimniecībā subsīdiju apjoms ir mazāks par neto ienākumiem, kas norāda uz to, ka šajā specializācijā pozitīvus neto ienākumus ir iespējams sasniegt pat bez subsīdiju saņemšanas.

4.3.2 Relatīvo rādītāju analīze

Savukārt analizējot izlaides un izmaksu līmeni uz 1 ha LIZ (skat. 4.13.att.), var secināt, ka BLS gan produkcijas vērtība, gan izmaksas ir būtiski – vismaz 2 reizes – zemākas visās ražošanas specializācijās, izņemot ganību mājlopu audzēšanu, kur šī atšķirība ir minimāla. Izteiktais līderis produkcijas vērtības radīšanā ir piena lopkopība, bet viszemāko līmeni nodrošina ganību mājlopu specializācija.

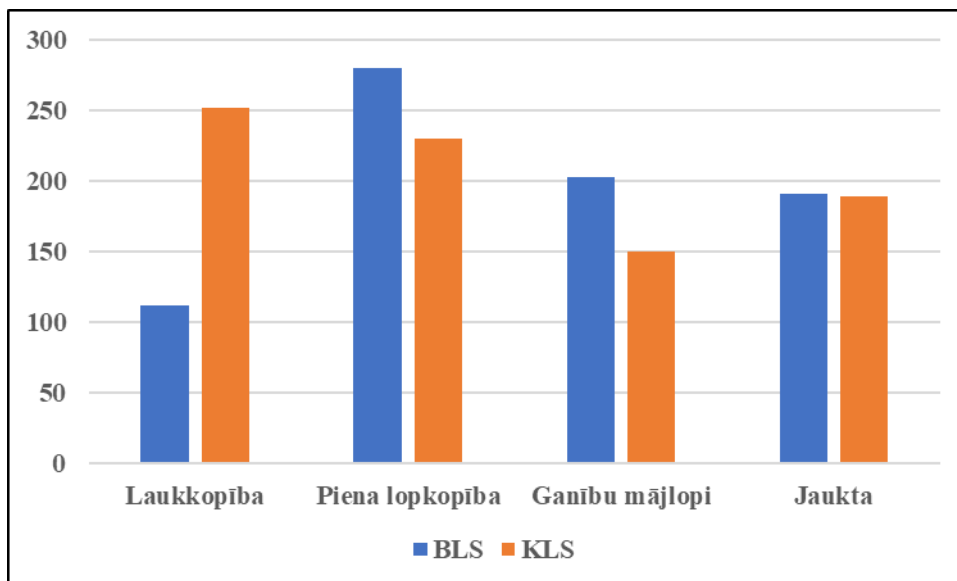

4.13.attēls. Izlaide un izmaksas 2021. gadā, EUR uz 1 ha LIZ

Avots: SUDAT dati

2021. gads ir bijis veiksmīgāks BLS - neto ienākumi uz 1 ha LIZ ir bijuši augstāki par KLS attiecīgajiem rādītājiem 3 no 4 galvenajiem specializācijas virzieniem – piena lopkopībā par 18%, ganību mājlopu audzēšanā par 26% un jauktas specializācijas virzienā par 1% (skat. 4.14.att.). Ir jāatzīmē, ka 2020. gadā situācija bija pilnīgi pretēja, tomēr abiem ir raksturīgas arī kopīgas iezīmes:

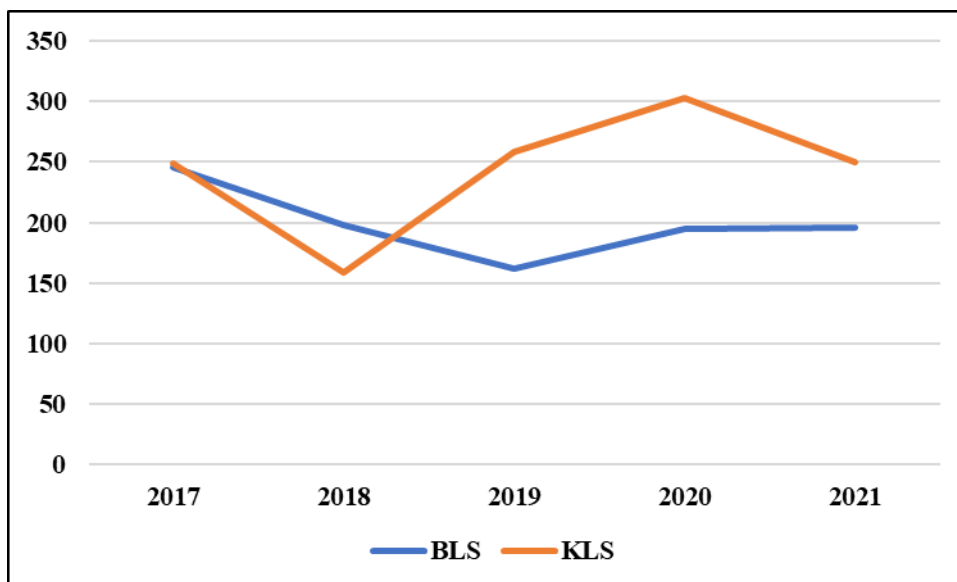
- KLS ir būtiski augstāki neto ienākumi laukkopībā – 2.3 reizes 2021. gadā un 1,7 reizes 2020. gadā;
- BLS ir būtiski augstāki neto ienākumi ganību mājlopu specializācijā – 1,4 reizes 2021. gadā un 1,9 reizes 2020. gadā.

4.14. attēls. Neto ienākumi 2021. gadā, EUR uz 1 ha LIZ

Avots: SUDAT dati

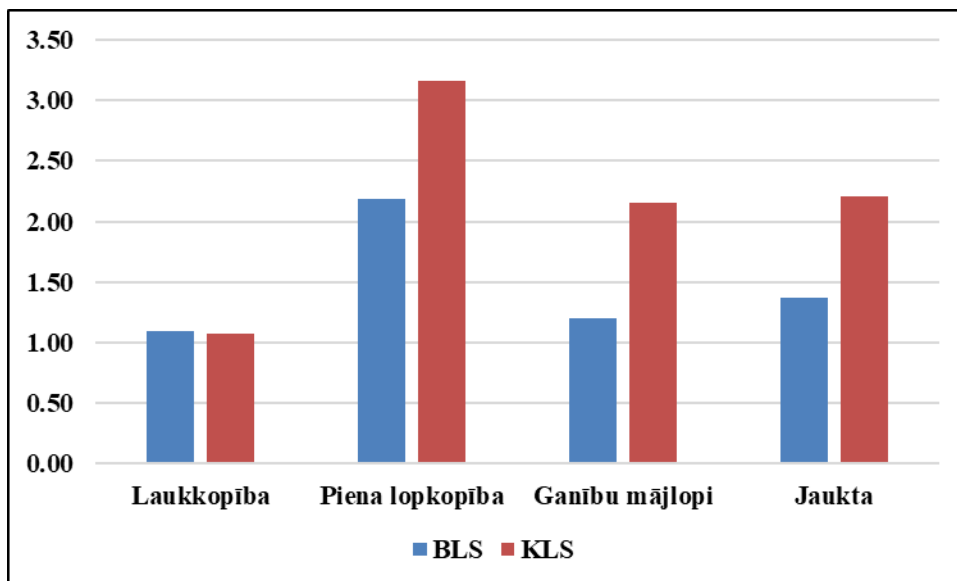
Iepriekš minētās neto ienākumu pārmaiņas, kas ir notikušas 2021. gadā, ir nedaudz samazinājušas visu specializāciju vidējo neto ienākumu starpību starp KLS un BLS, kas ir izveidojusies 2019.-2020. gadā, pārsniedzot 100 EUR uz 1 ha LIZ (skat. 4.15.att.). Pēdējo 5 gadu svārstību rezultātā KLS vidējie neto ienākumi ir atgriezušies 2017. gada līmenī, bet BLS joprojām par 50 EUR atpaliek no 2017. gada attiecīgā rādītāja.

4.15. attēls. Vidējie neto ienākumi 2017.-2021. gadā, EUR uz 1 ha LIZ

Avots: SUDAT dati

Atiecinot darbaspēka ieguldījumu uz LIZ platību (šī rādītāja gadījumā – uz 100 ha LIZ), var redzēt, ka likumsakarīgi viszemākais šis līmenis ir laukkopībā un tālāk tas pieaug reizē ar lopkopības komponentes un/vai ražošanas intensitātes pieaugumu (skat. 4.16. att.).

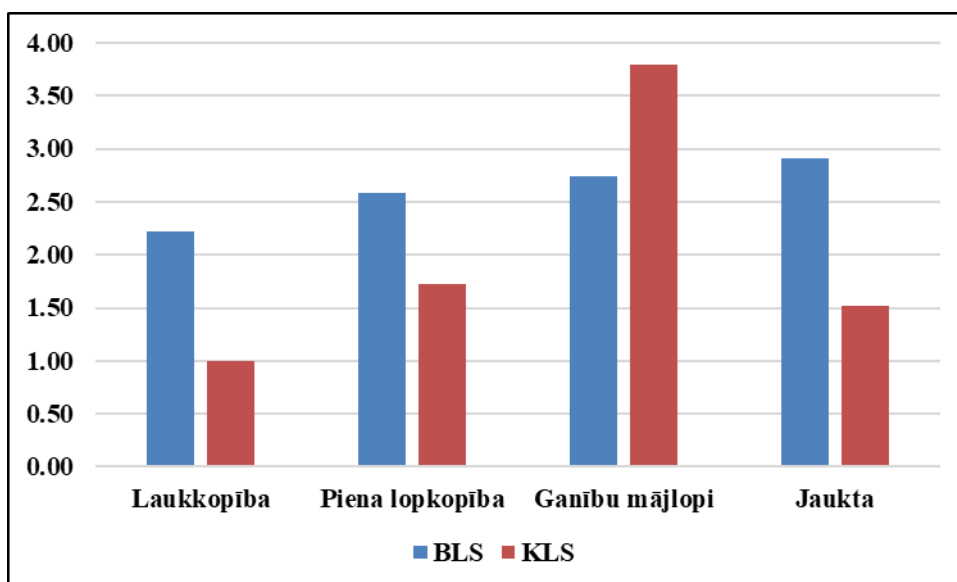

4.16. attēls. Darbspēka izmantošana pa specializācijām, LDV uz 100 ha LIZ

Avots: SUDAT dati

Laukkopības BLS prasa nedaudz lielāku darbspēka ieguldījumu nekā KLS, tomēr starpība ir tikai 2% ietvaros, kas ir nebūtiska atšķirība. 2020. gadā situācija bija pretēja – KLS attiecīgais rādītājs bija par 7% augstāks. Savukārt pārējās specializācijās darbspēka ieguldījuma starpība ir būtiska – piemēram, KLS piena lopkopībā darbspēka ieguldījums uz 100 ha ir 1,4 reizes, tomēr šajā un arī pārējos gadījumos tas ir izskaidrojams ar augstāku mājlopu blīvumu KLS.

Savukārt attiecinot darbspēka ieguldījumu uz izlaidi, var redzēt, cik pilna darba laika cilvēki ir nepieciešami, lai gada ietvaros saražotu produkciju 100 000 EUR vērtībā (skat. 4.17. att.).

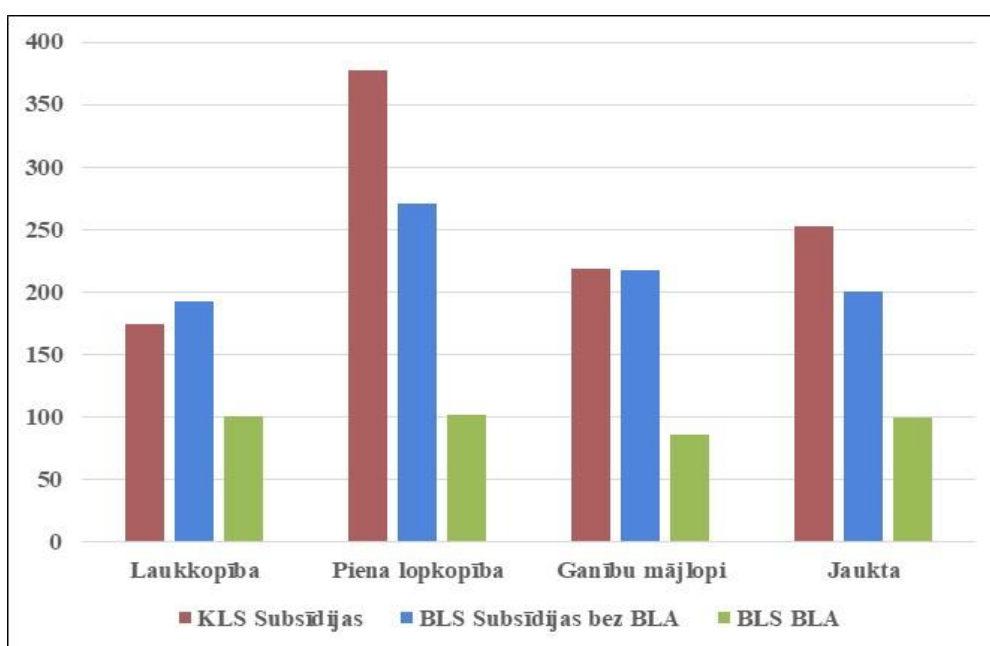

4.17. attēls. Darbspēka ieguldījums izlaidē, LDV uz 100 000 EUR

Avots: SUDAT dati

No 4.17. attēla ir redzams, ka bioloģiskajā laukkopībā nepieciešams iegulīt 2,2 reizes vairāk, jauktas specializācijas saimniecībās 1,9 reizes vairāk, bet piena

lopkopībā 1,5 reizi vairāk darbaspēka, salīdzinot ar attiecīgās specializācijas KLS. Tikai ganību mājlopu audzēšanā bioloģiskās saimniekošanas metodes nodrošina 100 000 EUR izlaides sasniegšanu ar mazāku darba ieguldījumu nekā KLS.

4.18.attēls. Saņemtās subsīdijas 2021. gadā, EUR uz 1 ha LIZ

Avots: SUDAT dati

Salīdzinot KLS un BLS 2021. gadā saņemtās subsīdijas, var konstatēt, ka visaugstākais subsīdiju līmenis tika sasniegts piena lopkopībā - KLS 377 EUR un 1 ha LIZ, bet BLS 372 EUR uz 1 ha LIZ (skat.4.18. att.). Šī ir vienīgā specializācija, kurā BLS subsīdijas pat ar BLA maksājumiem nevar sasniegt KLS līmeni, tomēr šī atšķirība ir minimāla un tikai nedaudz pārsniedz 1%. Pretējā situācija ir laukkopībā, kur pat bez BLA maksājumiem bioloģiskā audzēšanas metode nodrošina par 119 EUR uz 1 ha LIZ augstāku subsīdiju līmeni nekā KLS.

4.3.3 Kopsavilkums

KL laukkopības specializācijas saimniecības 2021. gadā ir uzskatāmas par ekonomiski efektīvākām – tās ģenerē vislielāko saimniecības neto ienākumu masu, pie kam dara to ar milzīgu atzīvumu no šīs specializācijas BLS. Tas nozīmē, ka konvencionālo laukkopības saimniecību pārtapšana par bioloģiskās laukkopības saimniecībām ir salīdzinoši maz iespējama. Arī citu specializāciju BLS akumulēta neto ienākumu masa ir būtiski zemāka, salīdzinot ar laukkopības KLS.

No pārējām KL specializācijām viszemākos ekonomiskos rādītājus sasniedz ganību mājlopu KLS. Viszemākā neto ienākumu masa uz 1 saimniecību visu saimniecību vidū, viszemākā izlaide un neto ienākumi uz 1 ha LIZ visu KLS specializāciju vidū, visaugstākais darbaspēka ieguldījums uz saražotās produkcijas vērtību vienību – viss liecina, ka šīs specializācijas saimniecības varētu būt motivētas pārmaiņām, tai skaitā pārtapšanai par BLS, jo tas var sniegt būtisku rādītāju uzlabošanu.

Savukārt no BL visu specializāciju saimniecību vidū pašreiz visvājākos rezultātus demonstrē laukkopības BLS – viszemākie neto ienākumi gan uz 1 ha LIZ,

gan saimniecības līmenī uz visaugstākās subsīdiju masas fona visu BLS vidū, 22% saimniecību ar negatīviem neto ienākumiem. Arī šeit ir nepieciešamas pārmaiņas, kas paralēli var notikt vairākos virzienos:

- primārās ražošanas pilnveidošana esošam audzējamo kultūru klāstam – kvalitatīvu sertificētu sēklas materiālu izmantošanu, audzēšanas un novākšanas tehnoloģijas pilnveidošana;
- audzējamo kultūru klāsta papildināšana vai pārskatīšana, ņemot vērā gan agrotehniskus apstākļus, gan ekonomiskos aspektus;
- pirmapstrādes un pārstrādes attīstība saimniecībā vai kooperācijā ar citiem dalībniekiem ar nolūku palielināt ienākumu plūsmu lielākā mērā nekā pieaug ar šiem procesiem saistītas izmaksas.

4.4. Bioloģiskās produkcijas tirgus attīstības apskats

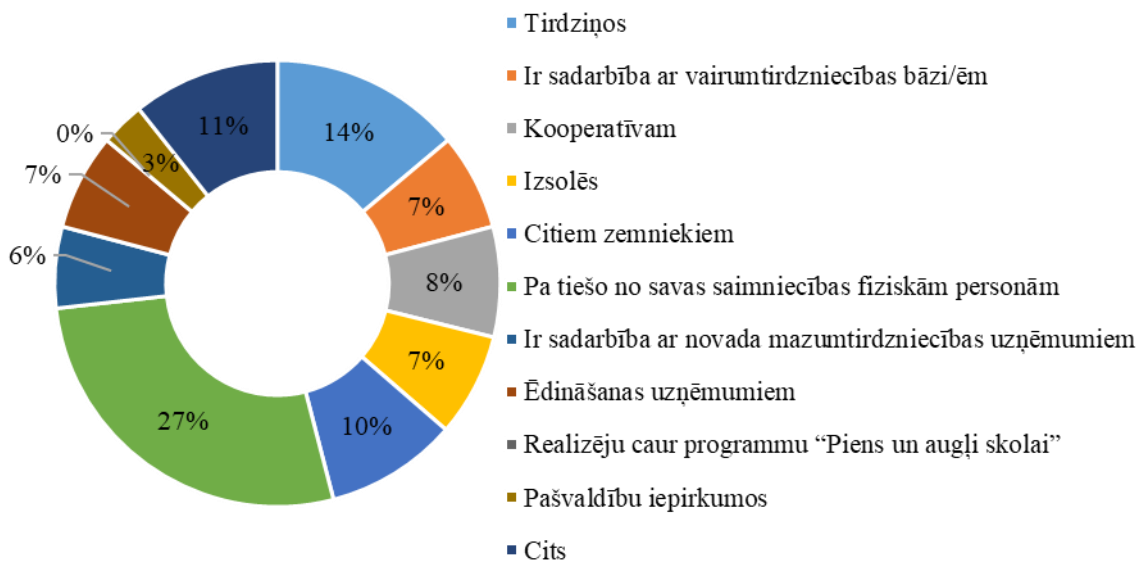
4.4.1 Latvijas tirgus raksturojums

Informācija par Latvijas bioloģiskās produkcijas tirgu ir fragmentāra, pastāv sistemātiski apkopotu datu trūkums, kas sniegtu priekšstatu par tirgus apjomu, struktūru, tās izmaiņām un tendencēm ilgtermiņā. Šajā analīzē izmantosim galvenokārt *IFOAM Organics Europe* 2021. gada pētījumu *Organic in Europe* un 2021. gada *Agence BIO publikāciju Organic Sector in the European Union*.

Atbilstoši *Organic Sector in the European Union* apkopotai informācijai, bioloģiskās produkcijas tirgus apjoms 2019. gadā Latvijā ir bijis 105 milj. EUR, kas nedaudz atpaliek no Lietuvas rādītāja 115 milj. EUR, bet pārsniedz Igaunijas bioloģiskā tirgus apjomu 62 milj. EUR. Ir novērtēts, ka bioloģiskās produkcijas daļa pārtikas tirgū ir 1,5%, kas ir 2 reizes mazāk par ES vidējo rādītāju. Augstākais tirgus daļas līmenis ir sasniegts Dānijā – 12%.

Savukārt pārrēķinot patēriņu uz 1 valsts iedzīvotāju gadā, Latvija ar 55 EUR/iedz. nedaudz apsteidz Lietuvu un Igauniju – attiecīgi 41 EUR/iedz. un 47 EUR/iedz. Ņemot vērā iedzīvotāju skaita samazinājumu un vidējo ienākumu pieaugumu 2020. gadā, var apgalvot, ka bioloģiskās produkcijas patēriņš uz 1 iedzīvotāju 2020. gadā varēja vēl nedaudz pieaugt. Jāatzīmē, ka apskatā ietvertu 25 valstu vidējais patēriņa lielums uz 1 iedzīvotāju ir bijis 89 EUR / iedz., bet mediāna – 47 EUR/iedz.

Bioloģiskās pārtikas ražotāji tirgū piedāvā gan neapstrādātus (bietes, burkāni, sīpoli, kartupeļi) vai minimāli apstrādātus (svaiga gaļa) pārtikas produktus, gan augsti apstrādātus pārtikas produktus (brokastu pārslas), realizējot tos caur dažādiem noieta kanāliem (skat. 4.19. attēlu).

4.19. attēls. Pārtikas produktu realizācijas kanāli

Avots: L. Aļeksejevas promocijas darba rezultāti, 2022

Pēc 4.19. attēla redzams, ka visbiežāk bioloģiskās pārtikas ražotāji produkciju realizē tieši no savas saimniecības fiziskām personām (27%) un tirdziņos (14%). Retāk produkcija tiek realizēta vairumtirdzniecības bāzēm (7%), ēdināšanas uzņēmumiem (7%) un pašvaldību iepirkumos (3%). Kā citi varianti 11% gadījumos tiek norādīti mazumtirdzniecības veikali un tiešās pirkšanas pulciņi.

Bioloģisko produktu pieejamība pēdējo gadu laikā ir būtiski progresējusi – lielveikalu ķēdēs ir paplašinājies produkcijas sortiments, to ekspozīcija/redzamība tirdzniecības zālēs uzlabojusies. Lielākie bioloģiskās pārtikas tirgotāji ir tirdzniecības ķēdes Rimi un Maxima, tomēr bioloģiskās pārtikas klātbūtne ir pamanāma arī citos, tai skaitā reģionālajos veikalos. Produkcijas klāsts aptver praktiski visas kategorijas, iekļaujot gan vietējo, gan importēto bioloģisko produkciju, īpaši tādu, kurai nav Latvijā audzēto analogu.

Aktīvi darbojas un attīstās tiešās pirkšanas pulciņi, kas ļauj iegādāties bioloģisko pārtiku bez starpniekiem. Tas ne tikai nodrošina pircējiem piekļuvi svaigākai un lētākai bioloģiskai produkcijai, bet arī veido sociālo platformu viedokļu apmaiņai, kopīgai rīcībai, jaunu biedru piesaistei. Atbilstoši www.tiesapirksana.lv apkopotai informācijai, Latvijā darbojas vismaz 22 tiešās pirkšanas pulciņi (12 pulciņi Rīgā, pārējie – citur Latvijā). Šim skaitam ir tendence augt – jau šobrīd ir pieejama informācija par vēl 5 topošiem pulciņiem.

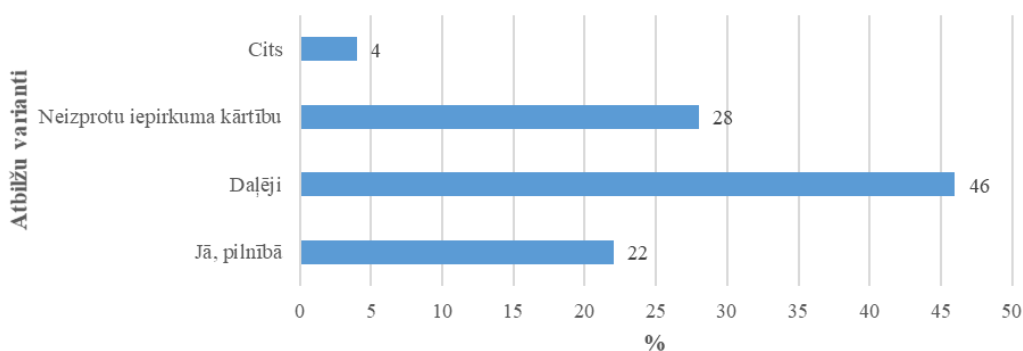
Produkcijas realizācija notiek arī specializētajos bioloģiskās pārtikas veikalos, kā arī tiešsaistē, izmantojot ražotāju un tirgotāju mājaslapas, kas ir īpaši attīstīties Covid-19 pandēmijas laikā.

Atbilstoši ekspertu vērtējumam, gados jaunāki patērētāji arvien vairāk meklē veselīgu pārtiku, un tieši rūpes par veselību ir galvenais vadmotīvs, kāpēc pirkt bioloģisko produkciju. Latvijas patērētāji augsti novērtē bioloģiskās pārtikas kvalitāti, tomēr daži pircēji jauc bioloģisko un vietējo produkciju. Pieprasījums pēc vietējās izcelsmes pārtikas arī pieaug.

Latvija, līdzīgi kā Igaunija un Lietuva, eksportē aptuveni pusi no saražotās bioloģiskās produkcijas. Latvijas gadījumā tie ir galvenokārt neapstrādāti graudi un

kartupeļu ciete, pieaug arī liellopu gaļas eksports. Pēc ekspertu vērtējuma, Latvija eksportē vairāk bioloģiskās pārtikas nekā importē, tomēr importa daļa ir būtiska. Importu veido ne tikai eksotiskie produkti, kuru izaudzēšana Latvijā ir neiespējama vai apgrūtināta, bet arī dārzeņi. Piens, piena produkti un graudi tiek importēti vismazāk, jo ir labi attīstīta vietējā ražošana.

Salīdzinoši maz bioloģiskās pārtikas ražotāji produkciju realizē caur zaļo publisko iepirkumu jeb ZPI (tikai 3 %), turklāt mazāk nekā puse (42%) respondentu būtu gatavi apdomāt iespēju piedalīties zaļajos iepirkumos, jo uzskata, ka iespējas uzvarēt ir stipri ierobežotas. Kā viens no kavējošiem faktoriem dalībai ZPI ir informācijas un zināšanu trūkums par ZPI. Tikai 22% respondentu norāda, ka viņiem ir pilnībā saprotamai publiskā iepirkuma kārtība, skat. 4.20. attēlu.

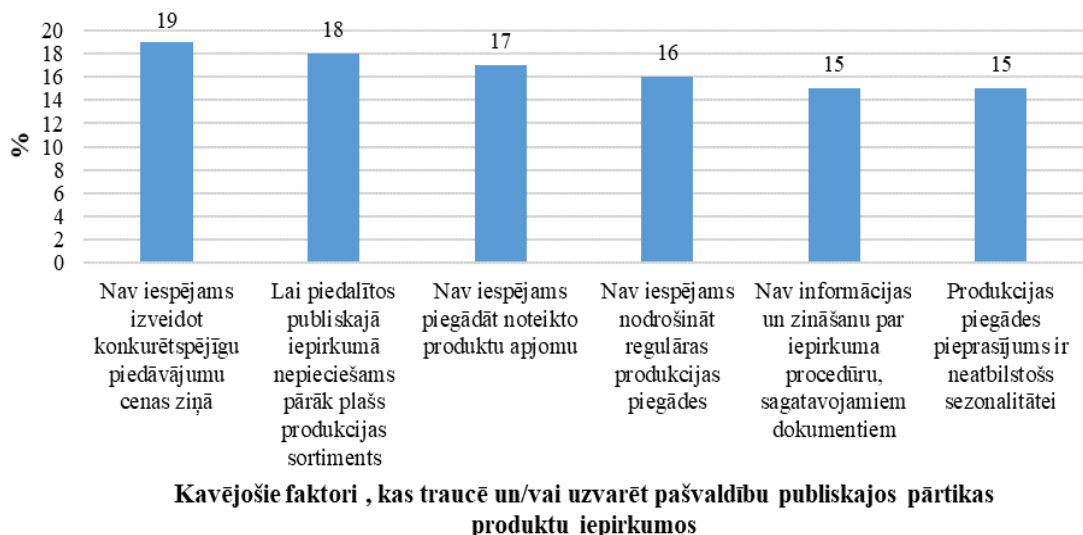

4.20.attēls. Atbildes uz jautājumu: vai Jums ir saprotama publiskā iepirkuma kārtība?

Avots: L. Aļeksejevas promocijas darba rezultāti, 2022

ZPI kārtība ir daļēji saprotama 46 % respondentu, bet 28 % respondentu neizprot ZPI kārtību. Starp citiem atbilžu variantiem izskan atbildes, ka dalība ZPI notiek caur ēdināšanas uzņēmumu, līdz ar to ZPI kārtībai ikdienā netiek pievērsta uzmanība. Uz jautājumu, kur meklēt informāciju par dalību ZPI, 58% respondentu norāda pašvaldības mājas lapu, 14% norāda LLKC, 13% VRAA (t.sk. EIS), bet 16% respondentu norāda, ka viņi nezina, kur meklēt šādu informāciju vai uzaicinājums piedalīties ZPI ir saņemts e-pastā.

Bez zināšanām par ZPI ražotāju vērtējumā pastāv virkne arī citi būtiski tirgus ierobežojumi, skat. 4.21. attēlu.

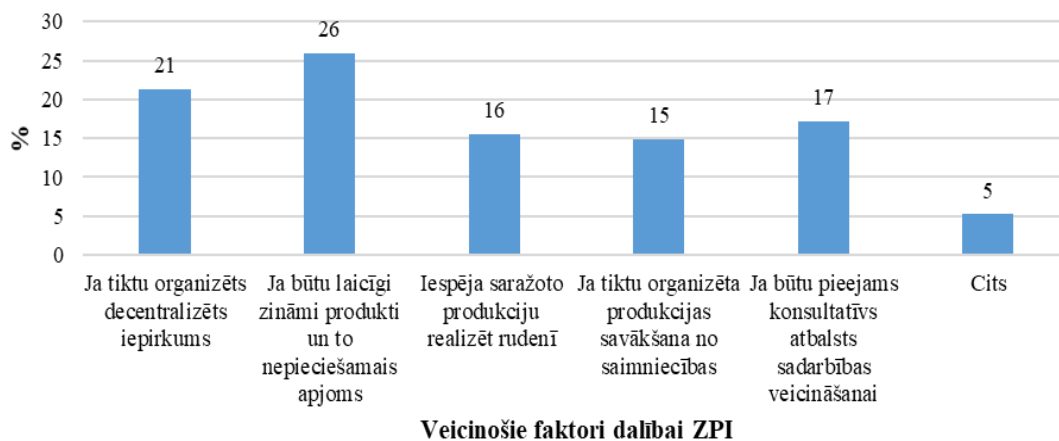

4.21. attēls. Bioloģiskās pārtikas ražotāju vērtējums par šķēršļiem, kas liedz piedalīties un uzvarēt ZPI

Avots: L. Aļeksejevas promocijas darba rezultāti, 2022

Pirmkārt, nav iespējams izveidot piedāvājumu ar konkurētspējīgu cenu, kā arī ir nepieciešams pārāk plašs produkcijas sortiments (19%). Otrkārt, pieprasītais produkcijas apjoms ir pārāk liels (17%). Treškārt ražotājiem ir grūtības nodrošināt regulāras produktu piegādes un trūkst zināšanu par iepirkuma procedūram (16%). Pēc aptaujas datiem uzņēmēji, visbiežāk, produkciju ir gatavi piegādāt reizi nedēļā (51%), 50 km attālumā (39%) vai vietējās pašvaldības robežās (29%).

Respondentu vērtējumā dalību ZPI var veicināt savlaicīga pārtikas groza plānošana (26%), decentralizēta iepirkuma kārtība (21%) un konsultatīvs atbalsts sadarbības veicināšanai (17%), skat. 4.22. attēlu.

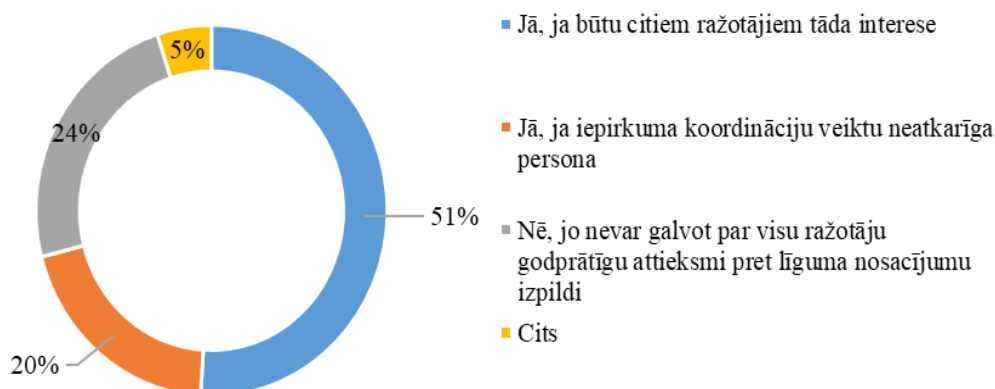
4.22. attēls. Bioloģiskās pārtikas ražotāju vērtējums par veicinošiem faktoriem dalībai ZPI

Avots: L. Aļeksejevas promocijas darba rezultāti, 2022

Mazāk svarīgi ir tādi faktori, kā iespēja saražoto produkciju realizēt rudenī (16%) un loģistikas organizācija no saimniecības pašvaldības vispārīzglītojošām skolām (15%). Bet 5% respondentu ir citi viedokļi par to, kas būtu darāms, lai palielinātu

bioloģiskās produkcijas īpatsvaru ZPI, kā piemēram, “Jābūt uzstādījumam, ka skolās un bērnudārzos jāizmanto **BIOLOGISKI** sertificēta pārtika”, “Ja ēdināšanas uzņēmumi, kas noslēguši līgumu ar ražotāju par konkrētām piegādēm un zināmām summām, lai uzvarētu konkursā, neaizstātu bio produktus ar citiem - lētākiem, bet pildītu savas saistības” vai “Nepieciešamas dotācijas, lai cena būtu līdzvērtīga tirgus cenām”.

Neskatoties uz pastāvošajām problēmām (51,3%) aptaujāto lauksaimnieku ir gatavi savstarpēji sadarboties, lai piedāvātu un nodrošinātu noteikta apjoma un sortimenta bioloģiski sertificētu produkciju pašvaldības iepirkumos, skat 4.23. attēlu.

4.23.attēls Bioloģiskās pārtikas ražotāju gatavība sadarboties ar citiem ražotājiem

Avots: L. Aļeksejevas promocijas darba rezultāti, 2022

Piektdaļa (20%) respondentu būtu gatavi sadarboties, ja iepirkuma koordināciju veiktu neatkarīga persona, bet nedaudz vairāk nekā piektdaļa (23,8%) aptaujāto nav gatavi veidot sadarbību, jo apšaubā citu ražotāju godprātīgu attieksmi pret līguma nosacījumu izpildi. Starp citiem atbilžu variantiem izskan viedokļi, ka jebkura kooperācija prasa papildu izmaksas, par ko ne visi uzņēmēji ir papildus gatavi maksāt. Ir uzņēmēji, kas nav gatavi piedalīties ZPI vai spēj nodrošināt vieni nepieciešamo produkcijas daudzumu, līdz ar to šādu sadarbības formu neapsver. Aptaujā ir piedalījušies 80 bioloģiskās pārtikas kvalitātes shēmas dalībnieki.

4.4.2 Līdzšinējā situācija ES

Bioloģiskās produkcijas tirgus Eiropas Savienībā ir strauji augošs. Vēl 2004. gadā tas tika novērtēts 10 mljrd. EUR apjomā, bet 2020. gadā tas sasniedza 52 mljrd. EUR, augot ar vidējo tempu 10,6% gadā un pārsniedzot iepriekš prognozēto līmeni 2020. gadam 50 mljrd. EUR. Svarīgi ir atzīmēt, ka tirgus aug straujāk par bioloģisko platību pieaugumu – atbilstoši Eiropas parlamenta materiāliem, starp 2012. un 2018.gadu bioloģiskā LIZ platība ES pieauga par 34%, bet bioloģiskās produkcijas tirgus apjoms par 80% (<https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/society/20180404STO00909/the-eu-s-organic-food-market-facts-and-rules-infographic>).

Bioloģiskās produkcijas lielākais un arī vecākais vienas valsts tirgus ir Vācija, kurā 2020. gadā pārdošanas apjomi sasniedza 15 mljrd. EUR, pieaugot par 22,3% pret 2019. gada tirgus lielumu. Kopā ar Franciju, kurā 2020. gadā bioloģiskās produkcijas patēriņš sasniedza 13,2 mljrd. EUR, šīs abas valstis veido 54% no ES bioloģiskās

produkcijas tirgus. Savukārt 5% robežu 2020. gadā pārsniedza vēl vairākas valstis – Itālija (10%), Zviedrija (6%), Spānija (5%), Dānija (5%), Austrija (5%), kā arī Lielbritānija (6%), kas attiecīgajā gadā vēl nebija izstājusies no ES.

Šajās valstīs ir reģistrēts arī augsts bioloģiskās produkcijas patēriņa līmenis uz vienu iedzīvotāju gadā. Dānijā patērētāji pērk bioloģisko produkciju visvairāk, tērējot vidēji 395 EUR uz 1 iedzīvotāju gadā. Zviedrijā un Austrijā šis rādītājs ir 267 EUR, Francijā 196 EUR, Vācijā 179 EUR. Savukārt Itālijas un Spānijas rādītāji ir jau būtiski zemāki – attiecīgi 77 EUR un 50 EUR.

Graudu pārstrādes produktu lielākie tirgi ir Francija un Vācija. Francijā bioloģiskās maizes un konditorejas tirgus apjoms 2019. gadā ir pietuvojies 1 mljrd. EUR, bet Vācijā tas sasniedza 480 milj. EUR. Itālijā bioloģiskās pastas pārdošanas apjomi lielveikalos sasniedza 50 milj. EUR 2020. gadā, bet Skandināvijas valstīs ir liela interese par organiskām brokastu pārslām, īpaši auzu pārslām.

Svaigi augļi un dārzeņi ir viena no visvairāk pirktnākām bioloģiskās produkcijas kategorijām ES. Tā veido 1/3 daļu no Īrijas un Dānijas bioloģiskās produkcijas tirgus apjoma, 25% no Lielbritānijas tirgus un gandrīz 20% no Francijas tirgus apjoma. Visvairāk pieprasīti šajā produktu kategorijā ir bioloģiskie banāni, āboli, burkāni un kartupeļi. Francijā bioloģisko augļu un dārzeņu tirgus ir pārsniedzis 2 mljrd. EUR, no kuriem 41% tiek importēti. Dānijā šīs produkcijas kategorijas vērtība 2020. gadā bija sasniegusi 780 milj. EUR, kas veidoja 37% no visas bioloģiskās pārtikas.

Saražotais organiskais svaigpiens 2020. gadā pārsniedz 6 milj. t, bet piena produktu tirgus apjoms pārsniedza 4 mljrd. EUR jau 2018. gadā. Bioloģiskā piena produktu pārdošanas apjomi turpina augt vairākās ES valstīs, attīstoties jauniem produktiem, īpaši sieriem. Sektorā aktīvi tiek ieviestas inovācijas gan produktu izstrādē, gan iepakojumā.

Vācijas tirgū 2020. gadā bioloģisko piena produktu pārdošanas apjomi pieauga par 16%, turklāt sieriem par 21%, jogurtiem par 15% un sviestam par 8%. Būtiski ir tas, ka 80% no visas produkcijas tiek realizēta zem privātām preču zīmēm. Francijā piena produkti ir lielākā bioloģisko produktu kategorija, aizņemot 1/3 daļu no visa bioloģiskās produkcijas tirgus. Arī šajā valstī 2020. gadā ir bijis tirgus pieaugums – plus 8%, tomēr jau 2021. gada sākumā pieprasījums ir samazinājies.

Pretēji procesi notiek Zviedrijā – 2019. gadā pieprasījums ir samazinājies un tirgus saruka par 5%, bet 2020. gadā ražotāji bija spiesti būtisku daļu piena pārdot kā konvencionālo. Arī Somijā pārdošanas apjomu izaugsme palēninājusies. Abās valstīs patērētāji aizvien vairāk meklē piena aizstājējus.

Vācija un Francija ir arī bioloģiskās gaļas lielākie tirgi. Francijā 2020. gadā bioloģiskās liellopu gaļas tirgus ir audzis par 11%, sasniedzot 446 milj. EUR apmēru. Cūkgaļa tika realizēta 159 milj. EUR apjomā, aitu gaļa - 79 milj. EUR un konservēta gaļa - 189 milj. EUR.

Vācija 2020. gadā par 55% palielināja bioloģiskās liellopu gaļas patēriņu. Savukārt sava bioloģiskās cūkgaļas patēriņa nodrošināšanai tā ir spiesta ievest cūkgaļu no Zviedrijas.

Vistas gaļas ražošana un patēriņš ES turpina palielināties. Francija ir lielākais ražotājs, kurā izaudzē pusi no visiem ES sertificētiem bioloģiskiem broileriem. Tai seko Beļģija un Itālija; ražošana turpina pieaugt arī Dānijā, Austrijā un Vācijā. Bioloģiskās vistu gaļas tirgus apjoms Francijā 2020. gadā sasniedza 308 milj. EUR, pieaugot par 9% pret iepriekšējo gadu. Patēriņš ir būtiski audzis arī Vācijā, Dānijā un Itālijā, tomēr kopumā bioloģiskās vistu gaļas tirgus daļa ES joprojām ir zemā līmenī.

Bioloģisko olu ražošanā līdere arī ir Francija, kurai seko Vācija un Nīderlande. Kopējais dējējvistu skaits šajās 3 valstīs 2019. gadā sasniedz 16,4 milj. no ES kopskaita 26,3 milj. vistu. Visā ES teritorijā 2019. gadā saražoja 6,8 mljrd. bioloģisko olu. Bioloģisko olu patēriņš ES pēdējo gadu laikā ir palielinājies, taču atsevišķās valstīs, piemēram, Francijā 2021. gadā ir novērots kritums. Iespējams, tas ir saistīts ar tirgus piesātinājumu, jo šajā valstī jau 2019. gadā 37,2% no visu olu vērtības sastādīja bioloģiskās olas. Dānijā, Vācijā, Austrijā un Somijā bioloģisko olu īpatsvars tirdzniecībā 2019. gadā pārsniedza 20%.

Bioloģisko bišu stropu skaits ES 2020. gadā ir pārsniedzis 1 milj., no kuriem 22% ir Bulgārijā, 18% Itālijā, 15% Rumānijā un 13% Francijā. Pēc pieticīga novērtējuma, Bulgārija 2020. gadā saražoja 2300 t bioloģiskā medus, bet Rumānija 2019. gadā 5800 t medus. Francijas bioloģiskā medus ieguve 2020. gadā sasniedza 4350 t, no kā 19% ir lavandas medus.

ES ir pasaulē lielākais bioloģiskā medus tirgus, un pieprasījums tajā ir augošs. Piemēram, Vācijas bioloģiskā medus tirgus jau sen pārsniedza 8000 t gadā, kas daļēji tiek segts ar importu no Meksikas un Brazīlijas. Notiek arī iekšējā tirdzniecība starp ES valstīm – Bulgārija un Rumānija eksportē medu uz Vāciju un Ziemeļeiropas valstīm.

4.4.3 Bioloģiskās produkcijas apjomu prognozes

Šajā nodaļā apskatīsim lauksaimniecības produkcijas tirgus prognozi, ko ir izstrādājusi Apvienoto Nāciju Pārtikas un lauksaimniecības organizācija (FAO). Prognozes aptver laika posmu līdz 2050. gadam, tās aptver gan individuālas valstis, gan reģionus, sniedzot ieskatu par galveno rādītāju iespējamo attīstību produktu griezumā.

Attīstības rādītāji ir prognozēti atbilstoši trīs scenārijiem, no kuriem šajā analīzē ir izvēlēts scenārijs, kas paredz līdzšinējo tendenču turpināšanu bez mērķtiecīgām darbībām to mainīšanai (“Business-As-Usual Scenario”). Tika atlasīti Latvijai nozīmīgākie produkti vai produktu grupas (ko ir iespējams ražot Latvijā), analizējot tirgus ietilpību (iekšzemes patēriņš = attiecīgā produkta patēriņš pārtikai, lopbarībai, citiem mērķiem un neto ārējās tirdzniecības saldo).

Laika periodā līdz 2050. gadam Latvijai ir paredzēts IKP uz vienu iedzīvotāju pieaugums par 56%, vienlaikus iedzīvotāju skaitam samazinoties par 17% (4.6.tabula). Šie ir divi galvenie makroekonomiskie rādītāji, kas nosaka pārtikas patēriņa pamattendenci – no vienas puses, lielāks IKP uz vienu iedzīvotāju nozīmē labklājības un pirk spējas pieaugumu, kas ļauj iedzīvotājiem patērēt vairāk pārtiku, bet, no otras puses, mazāks iedzīvotāju skaits nozīmē mazāku patērētāju skaitu. Līdz ar to pienam, olām un vistas gaļai ir prognozēts neliels apjomu samazinājums, bet būtisks palielinājums (virs 10%) ir paredzēts tikai kartupeļiem un citiem dārzeņiem.

Francijā un Vācijā, kas ir ES lielākie bioloģiskās pārtikas tirgi, ir paredzēts vēl būtiskāks piena patēriņa kritums, salīdzinot ar Latviju, kā arī apjomu samazinājums olām un zivīm. Abās valstīs būtiski pieaugs kartupeļu un citu dārzeņu apjomi, Francijā ir paredzēts arī cūkgaļas pieaugums par 15%, bet Vācijā būtiski augs visu graudu un augļu apjoms.

Savukārt reģions kopumā (Eiropa un Centrālā Āzija) attīstīsies ar lielāku uzsvaru uz dzīvnieku izcelsmes pārtiku – strauji pieaugs liellopu gaļas, piena, zivju, vistas gaļas un cūkgaļas apjomi. Pieaugs arī graudu, dārzeņu un augļu apjomi, tomēr šie izaugsmes tempi ir vidēji zemāki.

Pasaulē iedzīvotāju skaita pieaugums par 25% un IKP uz 1 iedzīvotāju palielinājums par 36% atnesīs pārtikas patēriņa pieaugumu visās apskatītajās produktu grupās, it īpaši liellopu gaļai, kartupeļiem, vistas gaļai un citiem graudiem, kur pieaugums pārsniegs 30%.

Tātad visos apskatītajos reģionos FAO prognozē lauksaimniecības produkcijas fizisko apjomu pieaugumu, kas ļauj prognozēt, ka arī bioloģiskās pārtikas apjomi nākotnē pieaugs.

Prognozējot bioloģiskās produkcijas tirgus apjomu Latvijā, ir jāņem vērā, ka:

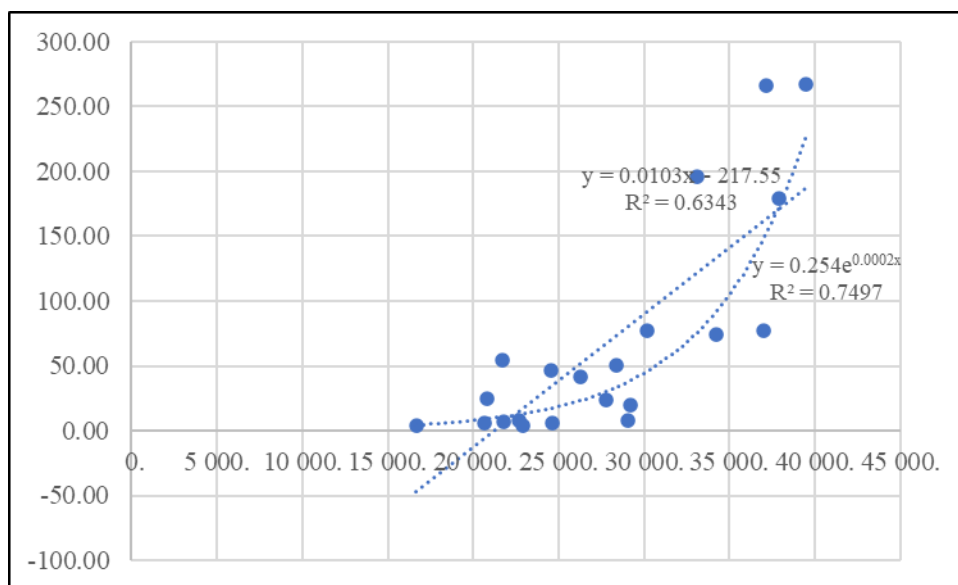
- kopējais lauksaimniecības produkcijas apjoms Latvijā, ņemot vērā negatīvo demogrāfijas tendences ietekmi, pieaugs tikai nedaudz, izņemot kartupeļus un dārzeņus. Tāpēc pieprasījumu pēc bioloģiskās produkcijas noteiks labklājības pieaugums un vēlme dzīvot veselīgāk;
- tuvāko 2-3 gadu laikā pieprasījums pēc bioloģiskās lauksaimniecības produktiem stagnēs. Ņemot vērā, ka inflācija šī gada oktobrī pēc CSP datiem sasniedza 21,8%, bet pārtikas un bezalkoholisko dzērienu grupā cenas ir pieaugušas par 29,5%, iedzīvotāji pašreiz ir spiesti maksāt par pārtiku vairāk nekā gadu atpakaļ maksāja par bioloģisko pārtiku. Ņemot vērā Krievijas – Ukrainas kara izraisīto nestabilitāti, energoresursu cenu kāpumu, loģistikas ķēžu pārrāvumus u.c., ir paredzams, ka līdzīga situācija saglabāsies vismaz visu 2023.-2024. gadu. Tālākā nākotnē potenciālais labklājības pieaugums radīs iespēju Latvijas iedzīvotājiem tērēt vairāk bioloģiskās pārtikas iegādei;
- sabiedrībai ir jābūt gatavai un motivētai mainīt savus ēšanas paradumus. Tas nozīmē labāku bioloģiskās pārtikas pieejamību, augstāku atpazīstamību un patērētāju pārliecību, kas balstīta faktos, par bioloģiskās pārtikas veselīgumu un pozitīvu ietekmi uz apkārtējo vidi.

4.6.tabula. Iekšzemes patēriņa prognozes galvenajiem produktiem, 2020.-2050.g.

N.p.k.	Rādītāji	Latvija			Eiropa un Centrālā Āzija			Francija			Vācija			Pasaule		
		2020	2050	2050/ 2020, %	2020	2050	2050/ 2020, %	2020	2050	2050/ 2020, %	2020	2050	2050/ 2020, %	2020	2050	2050/ 2020, %
1.	IKP uz 1 iedz., USD (2012. gada cenās)	19320	30200	156%	12490	20610	165%	45740	61620	135%	49540	65250	132%	12780	17350	136%
2.	Iedzīvotāju skaits, milj.	1.92	1.59	83%	415.2	412.7	99%	65.72	71.1	108%	80.4	74.5	93%	7758	9725	125%
3.	Kvieši, tūkst. t	1397.0	1405.0	101%	155469.0	199273.0	128%	43527.7	43766.6	101%	27579.2	34963.4	127%	802925	964729	120%
4.	Mieži, tūkst. t	262.0	274.0	105%	46522.0	59685.0	128%	11719.0	12121.0	103%	11756.2	15536.5	132%	159381	201935	127%
5.	Citi graudi, tūkst. t	315.3	343.7	109%	17540.0	20307.0	116%	3647.9	3991.2	109%	8238.3	11426.9	139%	75595	100475	133%
6.	Kartupeļi, tūkst. t	587.6	752.0	128%	97335.0	136368.0	140%	8554.0	11727.7	137%	13655.5	23119.5	169%	452860	614969	136%
7.	Citi dārzeņi, tūkst. t	181.5	212.3	117%	102925.0	131541.0	128%	6645.9	7711.8	116%	4604.7	6979.4	152%	1322785	1626423	123%
8.	Citi augļi, tūkst. t	17.7	18.9	107%	36238.0	43159.0	119%	10025.4	10954.3	109%	2988.3	4021.4	135%	458370	579555	126%
9.	Liellopu gaļa, tūkst. t	18.9	19.6	104%	6868.0	11156.0	162%	1569.0	1620.0	103%	1201.7	1213.4	101%	77860	107419	138%
10.	Svaigpiens, tūkst. t	981.0	942.0	96%	133837.0	216049.0	161%	25016.9	21715.2	87%	30917.9	26541.8	86%	878406	1064781	121%
11.	Cūkgaļa, tūkst. t	39.1	40.3	103%	5500.0	7115.0	129%	2392.2	2747.0	115%	5933.2	6690.6	113%	128171	151678	118%
12.	Vistas gaļa, tūkst. t	25.4	24.3	96%	8394.0	11215.0	134%	1847.6	1920.2	104%	1510.0	1548.7	103%	127344	168960	133%
13.	Olas, tūkst. t	41.1	35.7	87%	6616.0	8286.0	125%	892.9	814.4	91%	776.9	695.4	90%	85193	100356	118%
14.	Zivis, tūkst. t	123.5	125.6	102%	6158.0	8995.0	146%	766.8	762.9	99%	250.7	232.2	93%	203823	241095	118%

Avots: <https://www.fao.org/global-perspectives-studies/food-agriculture-projections-to-2050/en/>

Lai aprēķinātu prognozi Latvijā patērētās bioloģiskās produkcijas apjomam, tika analizēta saistība starp iekšzemes kopprodukta uz 1 iedzīvotāju lielumu un bioloģiskās produkcijas patēriņu uz 1 iedzīvotāju, izmantojot 2019. gada datus. Tika analizēti 23 ES dalībvalstu dati, kas datu mākoņa veida apkopoti 4.18.attēlā. Balstoties uz šiem datiem, tika izvēlētas 2 tendences līknes, kas raksturo šo datu uzvedību, noteikti šo līkņu vienādojumi un determinācijas koeficienti - skat.4.24. attēlu.

4.24. attēls. IKP uz 1 iedz. un bioloģiskās pārtikas patēriņa savstarpējo sakarību analīze

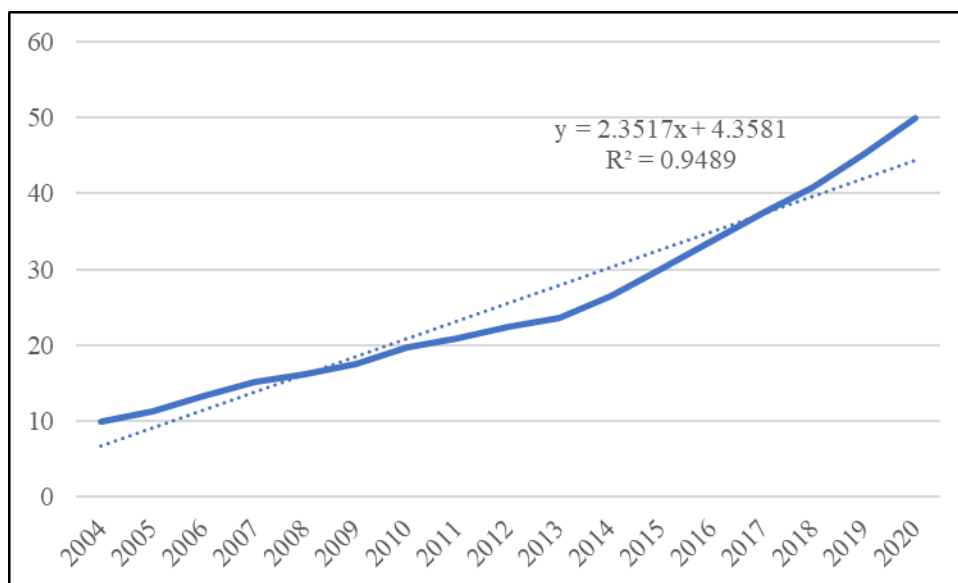
Avots: Autoru aprēķini

Lineārās sakarības determinācijas koeficients ir 0,63, kas nozīmē, ka vienādojums izskaidro tikai 63% no apskatāmiem datiem, savukārt eksponenciālāi līknei šis koeficients ir nedaudz labāks un izskaidro 75% no apskatāmiem datiem.

Tālākiem aprēķiniem tika izmantots IKP uz 1 iedzīvotāju, kura prognozi izteica FAO. Ievietojot šo rādītāju formulā, tika iegūti šādi rezultāti bioloģiskās produkcijas patēriņam 2050. gadā Latvijā:

- pēc lineārās metodes 131 EUR uz 1 iedzīvotāju jeb kopā 208,3 milj. EUR;
- pēc eksponenciālās 223 EUR uz 1 iedzīvotāju jeb kopā 354,6 milj. EUR

Savukārt par ES bioloģiskās produkcijas tirgus apjomiem ir pieejami dati par pēdējiem 17 gadiem, kas ļauj izveidot laika rindu un izpētīt tās tendenci. Lineārais vienādojums izskaidro 95% no apskatāmiem datiem (skat. 4.25. att.). Ir redzams, ka bioloģiskās pārtikas tirgus ES ir stabili augošs, pie tam pēdējo 7 gadu laikā izaugsmes temps ir kļuvis augstāks (līkne stāvāka).

4.25. attēls. ES bioloģiskās produkcijas tirgus dinamika, mljrd EUR

Avots: Agence Bio, autoru aprēķins

Izmantojot iegūto tendences līkni, ir iespējams aprēķināt prognozi 2050. gadam, kas sasniedz gadā 115 mljrd. EUR. Tas ir vairāk kā 2 reizes lielāks rādītājs par 2020. gada līmeni. Bioloģiskās produkcijas tirgus daļa pie šāda apjoma joprojām paliks zem 10%, rēķinot vidējo ES rādītāju.

Salīdzinot šīs prognozes ar Eiropas Komisijas izstrādātās “farm-to-fork” stratēģijas mērķi līdz 2030. gadam palielināt bioloģiskās lauksaimniecības platības līdz 25% no LIZ, var secināt, ka:

- Stratēģijas ieviešana atpauzē no plāna un jau 2021. gada jūlijā Eiropas parlamenta pētnieciskā centra izstrādātajā apskatā par ES Bioloģiskā rīcības plāna 2021-2027 ieviešanas gaitu tika precizēts, ka 2030. gadā varētu sasniegt tikai 15-18%;
- Tas nozīmē, ka, salīdzinot ar 2019. gadu, 2030. gadā ražošana palielināsies aptuveni 2 reizes ar vidējo ikgadējo pieaugumu ap 7,2%;
- Saglabājoties šādam attīstības tempam, 25% mērķa sasniegšanai būs nepieciešami vēl 10 gadi. 2040. gadā būs iespējams konstatēt, ka bioloģiskās platības pret 2019. gadu ir sasniegušas trīskārtējo pieaugumu;
- Prognozētais bioloģiskās pārtikas tirgus apjoms 2040. gadā ir 91,4 mljrd. EUR, kas ir divkārtšs apjoma pieaugums, salīdzinot ar 2019. gadu;
- Pie šādām prognozēm var konstatēt, ka ES bioloģiskās produkcijas ražošanas pieauguma temps nākotnē varētu pārsniegt pieprasījuma pieauguma tempu un tādējādi piedāvājums un pieprasījums tuvosies līdzsvaram, jo iepriekš tirgus ir attīstījies straujāk par ražošanu.

4.4.4 Kopsavilkums

Bioloģiskās produkcijas tirgus Latvijā ilgtermiņā attīstīsies – atkarībā no izvēlēta modeļa 2 līdz 3 reizes, salīdzinot ar 2019. gada līmeni. Tajā pat laikā attīstīsies arī ražošana, pieaugot bioloģiskām platībām vismaz līdz 25% no LIZ Zaļā kursa izvirzīto mērķu ietekmē.

Jau pašreiz aptuveni puse no bioloģiskās produkcijas tiek eksportēta, šie apjomi pieaugs arī turpmāk. Vienlaikus ir produkti vai produktu grupas, kuras ir iespējams izaudzēt un realizēt Latvijā, tomēr tās tiek importētas, piemēram, dārzeņi.

Latvija eksportē galvenokārt neapstrādāto izejvielu, īpaši tas attiecas uz graudu eksportu. Tas nozīmē, ka ir pārstrādes attīstības potenciāls, kuru nākotnē jāizmanto.

Iekļūšanai ārzemju tirgos ir ieteicams izmantot attiecīgās valsts vai tirdzniecības ķēdes privātas preču zīmes, jo bioloģiskās produkcijas tirgū ir diezgan nozīmīgs vietējā produkta/ vietējās preču zīmes faktors.

Liels potenciāls ir inovatīviem produktiem, kas orientēti uz veģetāriešiem un vegāniem, piemēram, auzu piens, uz augu bāzes veidoti gaļas aizstājēji u.c. Šie produkti var kļūt īpaši aktuāli Skandināvijas tirgus apguvei.

5. SVID ELEMENTI

SVID analīze tika veikta šī gada 9. augustā AREI un LLKC organizētajā pasākumā. Šī pasākuma ietvaros bioloģiskās lauksaimniecības pārstāvjiem tika prezentēti sākotnēji situācijas analīzes rezultāti, kas atspoguļo BL attīstības tendences un pašreizējo stāvokli. Reaģējot uz prezentācijas laikā iegūtiem komentāriem, vēlāk situācijas analīzes dati tika papildināti un pilnveidoti, sadarbojoties gan ar nozares pārstāvjiem, gan ar speciālistiem un ekspertiem.

Otrā pasākuma daļa tika veltīta SVID analīzei. Vispirms tika definēts attīstības virziens un vēlamie attīstības rezultāti laika posmam līdz 2030. gadam, lai radītu kopīgu fonu SVID elementu izstrādei. Atbilstoši BL pārstāvju viedoklim, **2030. gadā Latvija ir Baltijas biolauksaimniecības centrs**. Šim mērķim ir pakārtoti vairāki rezultatīvie rādītāji:

- BL platības pieaugums vismaz līdz 30% no LIZ;
- Jaunu dalībnieku un jauno lauksaimnieku iesaiste nozarē, palielinot BL saimniecību skaitu;
- Bioloģiskās pārtikas patēriņa pieaugums, tai skaitā īpatsvars publiskajos iepirkumos 30%;
- Nozarē darbojas spēcīgi kooperatīvi;
- Bioloģisko lauksaimnieku kooperatīvu pārvaldīta pārstrāde, 70% BL produkcijas tiek vietēji pārstrādāta;
- Eksportēta tiek pārstrādāta produkcija ar augstu pievienoto vērtību;
- Sabalansēti specializācijas virzieni – lopkopības un augkopības mijiedarbības optimizēšana, graudkopības dominances mazināšana augkopībā, kā arī sēklkopības, dārzenkopības un dārzkopības attīstība;
- Pilna cikla saimniekošanas attīstība, F2F īstenošana nozarē;
- Izglītotāka un veselīgāka sabiedrība;
- Biolauksaimniecības ciešāka iesaiste vides un klimata jautājumu risināšanā.

Nākamajā solī pasākuma dalībnieki tika sadalīti 4 grupas un darbība pie SVID elementu izstrādes notika pēc Pasaules kafejnīcas jeb World Cafe metodes. Zemāk ir apkopoti tie SVID elementi, kas tika izvirzīti šajā pasākumā un guvuši apstiprinājumu arī situācijas analīzes ietvaros.

5.1. Stiprās puses

Tika definētas šādas BL stiprās puses:

- BL ir uz kopīgām vērtībām balstīts dabai un videi draudzīgs saimniekošanas veids, kas nodrošina nozares ilgtspēju un sabiedrības atbalstu;
- Jau pašreiz augsts BL platību īpatsvars – vismaz 16%, kas ir 6.vieta ES. Tas parāda nozīmīgu vietu lauksaimniecībā, BL pievilcību un ļāvis nozares pārstāvjiem uzkrāt pieredzi;
- BL augoši ražošanas apjomi. Tādējādi nozare ir pārstāvēta un atpazīstama vietējā tirgū, attīstās arī eksports;
- Ir iegūta pieredze pirmapstrādē, uzglabāšanā, pārstrādē, kas spēj nodrošināt BIO standartus;

- BL darbojas un atbalsta vidēji gados jaunāki cilvēki, kas ir priekšnosacījums stabilai attīstībai;
- Nozarē ir izveidojusies izpratne par kooperācijas nepieciešamību, ir praktiskā pieredze kooperācijā;
- Nozarei ir savs preses izdevums viedokļu paušanai, savstarpējai saziņai un pieredzes apmaiņai – LBLA, žurnāls “Bioloģiski”;
- BL mazāka atkarība no ārējiem resursiem, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību (minerālmēsli, augu aizsardzības līdzekļi), kas ir īpaši aktuāli resursu cenu pieauguma, tirdzniecības ierobežojumu un loģistikas sadārdzinājuma apstākļos;
- BL augkopība ir izturīgāka/piemērotāka pret nelabvēlīgiem klimatiskiem apstākļiem, salīdzinot ar konvencionālo lauksaimniecību, tādējādi samazinot ražas un ienākumu svārstības neražas gados;
- Nozarei ir būtiska ietekme uz SEG emisiju samazināšanu.

5.2. Vājās puses

Tika definētas šādas vājās puses:

- Nepilnības nozares attīstības analīzei un plānošanai nepieciešamo datu vākšanas sistēmā, lēna datu aprīte;
- Profesionālās un augstākās izglītības programmu trūkums – saistībā ar bioloģisko metožu pielietošanu lauksaimniecībā;
- Nepietiekoši organizēta sadarbība nozarē un nozares interešu pārstāvēšanas jomā;
- Vāji attīstīta kooperācija, jo pastāv savstarpēja neuzticēšanās. Ar to saistīta zema starptautiskā konkurētspēja, jo nav iespējams konsolidēt piedāvājumu eksporta organizēšanai;
- Nepietiekamas lauksaimnieku zināšanas par bioloģisko saimniekošanas metodi – agronomiju, lopu barošanu, preparātiem pret kaitēkļiem un slimībām, kas noved pie zemas produktivitātes/ražības;
- Pietrūkst speciālistu BL jomā, pie kuriem vērsties pēc padoma;
- Bioloģiskai ražošanai piemērotu resursu (sēklas materiāls, preparāti, lopbarība u.c.) zema pieejamība un dārdzība, analīžu un testu dārdzība;
- Zemākas ražības nekā varētu būt, jo BL līdz šim plašāk izplatīta Latvijas reģionos, kuros raksturīgāka zemāka augsnes auglība;
- Vāja attīstība F2F sektorā. Liela daļa bioloģiski saražotu izejvielu joprojām tiek pārdotas un pārstrādātas kā konvencionāla;
- Ierobežots bioloģiskās pārtikas piedāvājums mazumtirdzniecības vietās, kas plašāk tiek lietotas pārtikas iegādei Latvijā (lielveikali). Līdz ar to mazattīstīts paradums – izvēlēties bioloģisko pārtiku;
- ZPI potenciāls praktiski netiek izmantots bioloģiskās pārtikas patēriņa veicināšanai;
- Vāji informēta sabiedrība par BL, nepietiekams privātais un publiskais finansējums bioloģiskās lauksaimniecības un pārtikas popularizēšanai.

5.3. Iespējas

Tika definētas šādas iespējas:

- Bioloģiskās pārtikas augošs vietējais, Eiropas Savienības un globālais tirgus, kas nodrošina stabili pieprasījumu un rada pamatu BL ražošanas attīstībai;
- Eiropas Savienības definētā politiskā griba un attīstības mērķi ir labvēlīgi un motivējoši bioloģiskās lauksaimniecības attīstībai;
- Ir potenciāls bioloģiskās ražošanas un pārstrādes paplašināšanai, iesaistot esošus ražotājus, īpaši ekstenīvās konvencionālās saimniecības;
- ZPI izmantošanas iespējas bioloģiskās produkcijas iekšzemes patēriņa veicināšanai;
- Iespēja veidot bio reģionus, novadus, pašvaldības;
- Zinātnes un zināšanu attīstība kompetences un starptautiskās konkurences uzlabošanai BL sēkļaudzēšanai, selekcijai, testēšanas un tehnoloģiju jomā;
- Kvalitatīvu konsultāciju nodrošināšana zemniekiem par pārejas procesu uz BL un saimniekošanu;
- Atbalsta mehānismu izveide cilvēku piesaistei lauku reģioniem caur BL attīstību veicināšanu, piemēram, LIZ nodrošināšanu, mājokļa iegādes atbalstu, izglītības atbalstu u.c. izpirkšanas tiesībām;
- Atbalsta nodrošināšana pārejas posmā no konvencionālās ražošanas uz bioloģisko jaunu pārstrādes nozares attīstībai;
- Informācijas kvalitātes un aprites ātruma paaugstināšana, procesu digitalizācija darbības efektivitātes celšanai, ražošanas plānošanai un investīciju lēmumu pieņemšanai;
- Tehnoloģisko risinājumu un procesu robotizācijas attīstība darbaspēka izmaksu samazināšanai un produktivitātes celšanai;
- BL zemnieku izglītošana, sniedzot gan profesionālās, gan akadēmiskās izglītības iespējas;
- Ārzemju pieredzes un speciālistu piesaiste ātrai zināšanu celšanai Latvijas BL;
- Spēcīgas un gudras konsultāciju sistēmas attīstība BL jomā, izmantojot esošu infrastruktūru un resursus;
- Sabiedrības informēšanas un izglītošanas ilgtermiņa pasākumi bioloģiskās pārtikas patēriņa veicināšanai;
- BL zemnieku kooperācijas un pārstrādes attīstība produkcijas piedāvājuma koncentrēšanai, eksporta apjomu un vērtības celšanai, pievienotās vērtības palielināšanai;
- Atsevišķas “aploksnes” paredzēšana BL ražošanas un/vai pārstrādes investīciju projektiem.

5.4. Draudi

Tika definēti šādi draudi:

- Bioloģiskās lauksaimniecības, konvencionālās lauksaimniecības un nozares politiskās vadības nespēja vienoties par sabalansētu ilgtermiņa attīstību;
- Bioloģiskās lauksaimniecības ražošanas intensifikācijas procesi, 3 kultūru izteikta dominance augkopībā, kas mazina BL devumu apkārtējai videi;
- Ģeopolitiska nestabilitāte, kas izraisa vispārējo cenu kāpumu un samazina iedzīvotāju pirktspēju Latvijā un citās valstīs, kas negatīvi ietekmē bioloģiskās produkcijas patēriņu;

- Klimata pārmaiņas, kas veicina krasākas laika apstākļu pārmaiņas, maina lauksaimnieciskās ražošanas apstākļus, tai skaita invazīvo sugu ienākšanu Latvijā;
- Nepietiekamais BL atbalsta apjoms, kas apdraud Zaļā kursa mērķu sasniegšanu;
- Bioloģiskās un konvencionālās lauksaimniecības produkcijas cenu starpības samazināšanās;
- Negatīvā demogrāfiskā tendence Latvijā, kas potenciāli samazina pārtikas, tai skaitā bioloģiskās, patēriņu, gan palielina spiedienu uz darbaspēka tirgu.

5.5. Kopsavilkums

BL nozares izvirzītais mērķis (2030. gadā Latvija ir Baltijas biolauksaimniecības centrs) ir ambiciozs un veiksmīgas realizācijas gadījumā nākotnē tas var nest gan ekonomiskus labumus Latvijas lauksaimniecībai un tautsaimniecībai kopumā, gan arī sniegt būtisku ieguldījumu valsts imidža un reputācijas veidošanā. Vienlaikus šī mērķa sasniegšana prasīs mērķtiecīgus un sistemātiskus publisko resursu ieguldījumus, kā arī intensīvu darbu zināšanu un kompetenču ātrā uzņemšanā (tai skaitā no citu valstu pieredzes), apstrādē, pielāgošana Latvijas vajadzībām un apstākļiem un tālākā nodošanā nozarei. Tāpēc izšķiroša nozīme būs pārdomātai rīcību definēšanai un ilgtermiņa (5- 7 gadu) finansējuma pieejamībai šo rīcību realizācijai.

BL platības īpatsvara mērķis 30% līmenī ir drīzāk politiski un ekoloģiski orientēts, jo tas tikai daļēji ietekmē nozares ekonomiskos rādītājus – lielāku produkcijas vērtību un augstāku ienesīgumu var sasniegt arī bez būtiska platību pieauguma. Tomēr BL platību īpatsvara palielināšana ir daļa no ES Zaļā kursa uzstādījumiem, tā neievērošana potenciāli var apdraudēt ES atbalsta līdzekļu pieejamību, kā arī mazināt Latvijas lauksaimniecības nozares konkurētspēju, ja tās produkcija neatbilst ilgtspējas principiem. No šī aspekta skatoties, ir svarīgi apzināties, ka pašreizējā Latvijas BL atbalsta sistēma nav orientēta uz platību palielināšanu.

ZPI izmantošana bioloģiskās pārtikas patēriņa veicināšanai Latvijas iekšējā tirgū ir instruments, kas var nodrošināt ātru efektu, ja par obligātu tiks noteikta bioloģiskās pārtikas komponente plašākā apjomā. Tomēr tā veiksmīgai ieviešanai ir nepieciešams apzināt, kurās produktu grupās tas ir realizējams – nepieciešams stabils un kvalitatīvs piedāvājums potenciālam pieprasījumam atbilstošajos apjomos. Ir jāņem vērā arī tas, ka šādos iepirkumos var piedalīties arī citu valstu bioloģiskās pārtikas ražotāji.

Pārējiem definētajiem attīstības rezultātīvajiem rādītājiem būtu nepieciešams precīzāk definēt kvantitatīvus rādītājus, kā arī noteikt ticamas informācijas iegūšanas avotus.

Savukārt SVID elementi kopumā objektīvi atspoguļo pašreizējo situāciju – izvirzītām tēzēm ir gūti apstiprinājumi gan nozares statistikas rādītājos, gan ekspertu viedokļos.